
עשרה שיושבין תשמ"ב • א-ב

ביאור מאמרו של אדמו"ר הרי"צ
לחג הגאולה תרפ"ח
מעלת תפילה ותורה ברבים

רקע למאמרים

אחד מסעיפי עבודתו של אדמו"ר הריי"צ בשנות מסירות הנפש תחת השלטון הקומוניסטי, היה עידוד קיום שיעורי תורה ברבים דווקא. כפי שאפשר לראות זאת במאמרו¹ שיחותיו ומכתביו מאותה תקופה.

בט"ו סיון תרפ"ז נאסר הרבי על עבודתו בהחזקת התורה והיהדות, בג' תמוז שוחרר הרבי ממאסרו ונשלח לגלות, ובי"ב-י"ג תמוז נתבשר שיכול לשוב לביתו. לשנה הבאה, בט"ו סיון תרפ"ח, כתב הרבי מכתב בו קובע את ימים אלו לחג הגאולה. אז כתב הרבי את הדברים המפורסמים, "לא אותי בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה".

למרות המשמעות הכללית של ניצחון זה, לכל ענייני תורה ומצוות, המעייין באותו מכתב יראה שהרבי ממקד את הניצחון בעניין של לימוד תורה ברבים דווקא:

"המאסר והגלות בא לי על ידי הלשנת אחינו .. האנשים הללו לא יכולו שאת הפרחת שושנת יעקב בהרבצת תורה בכל מרחבי מדינתנו .. היום שנים עשר לחודש תמוז הוא יום חג גאולת ישראל העוסקים בהרבצת תורה .. היום אשר זכות התורה דרכים גרש את ערפלי חושך המלשינות .. ולקראת יום חג גאולת העוסקים בהרבצת תורה הבא עלינו לטובה, הנני לברך את כל אחינו חובבי תורה ולומדיה ומגידי שיעורים ברבים". ובהמשך לזה מסיים את המכתב, "הנני שולח לכללות אנ"ש שיחיו המאמר עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם". שבמאמר זה נתבאר מעלת לימוד תורה ברבים, בהתאם למשמעות היום, "גאולת העוסקים בהרבצת תורה".

גם בשנים שלאחרי זה, בנשיאותו של כ"ק אד"ש מה"מ, פעמים רבות הרבי מזכיר ומעורר על הוראת אדמו"ר הריי"צ ללימוד מאמר זה בחג הגאולה, שהיתה לא רק לאותה שנה, אלא לכל שנה ושנה. ולא רק לאנשים, אלא גם לנשים וטף.

.

בהתוועדות חג הגאולה י"ג תמוז תשמ"ב אמר כ"ק אד"ש מה"מ מאמר ד"ה "עשרה שיושבים", העוסק במאמרו של כ"ק אדמו"ר הריי"צ ומבארו. יומיים לאחר מכן, בט"ו תמוז, אמר הרבי המשך לאותו מאמר. בשנת תש"נ שני מאמרים אלו יצאו מוגהים. הראשון לחג הגאולה עצמו, והשני ל"ט תמוז, יום הברית של אדמו"ר הריי"צ. ואח"כ נכנסו לספר המאמרים מלוקט ד.

בהתאם לכל הנ"ל, בחוברת זו יבואו לקמן:

א. מכתבו הנ"ל של אדמו"ר הריי"צ.

(1) ראה לדוגמה, ד"ה "וקבל היהודים" תרפ"ז (המאמר הידוע, שהיה אחת הסיבות למאסר אח"כ, כמפורסם), סעיף ו: "צריכים להשתתף בלימוד זה, גם אלו שיכולים ללמוד לימוד עיוני .. כי בזה שמחזקים את הלומדים ברבים, הוא מתמכין דאורייתא".

ב. המאמר עשרה שיושבים תרפ"ח.

ג. ב' המאמרים של חודש תמוז תשמ"ב.

•

רגיל במאמרי כ"ק אדמו"ר הריי"צ, שתוך כדי הביאור ברעיון המרכזי של המאמר, יוצא לבאר ענין אחר, שלכאורה אינו בהכרח מהעניין הראשון, אלא נוגע לזמן ולמצב וכיו"ב. ורגיל במאמרי כ"ק אד"ש מה"מ בכלל, ובפרט במאמרים המבארים את מאמריו של כ"ק אדמו"ר הריי"צ, שמדקדק בכל עניין שבמאמר הראשון בו עוסק, ומוצא בו משמעויות עמוקות. כולל גם דקדוק בקשר ורצף העניינים במאמר, להראות כיצד כל עניין במאמר קשור לכללות המאמר ובא בסדר נכון.

וכך גם בנוגע למאמר זה של אדמו"ר הריי"צ, שתוך כדי הביאור הכללי בעניין תורה דרבים יוצא לעניין נוסף, תכלית הכוונה בבריאת העולם שילמדו תורה, והצורך שקיום המצוות יהיה על פי התורה דווקא, שלכאורה עניינים אלו אינם בהכרח מתוכן המאמר כולו. וכ"ק אד"ש במאמרו מתייחס לעניין זה, להורות כיצד הוא חלק בלתי נפרד מהתוכן הכללי של המאמר.

בעמוד הבא, יבוא סיכום כללי של עיקרי הדברים במאמרו של כ"ק אדמו"ר הריי"צ. ובסיומו, ציון הנקודות עליהם כ"ק אד"ש מה"מ מתעכב במאמריו.

תוכן מאמר "עשרה שיושבים" תרפ"ח

המטה, וההמשכה באה על ידי ההעלאה. משא"כ תורה היא המשכה מלמעלה, בלי עבודת המטה³. ולכן לכאורה היה אפשר לחשוב שדווקא בתפילה נוגע כח הרבים, שלתפילתם יש יותר כוח להמשיך. משא"כ בתורה, שהיא המשכה מלמעלה מצד עצמה, לכאורה אין נוגע מצבו של המטה, ואם הם יחיד או רבים.

ולכן במאמר מדגיש: "הגם דתורה בכלל היא המשכה מלמעלה למטה, מכל מקום היא באתערותא דלתתא דוקא .. שהרי צריכים עבודה ויגיעה", ולכן גם בתורה יש מעלה לכח הרבים, שממשיכים בתורתם אור עליון יותר.

ד. ממשיך ומחדד, שאדרבה, עיקר הצורך בכוח הרבים הוא בתורה דווקא, "במכל שכן מתפלה":

וטעם הדבר: כי בתפילה שהיא בדרך בקשה מלמטה למעלה, הרי כל אחד יכול לבקש, ואין צריך לזה כוחות מיוחדים. משא"כ תורה שהיא בדרך המשכה מלמעלה למטה, היינו שלימוד האדם

מהלך העניינים הכללי מעלת תורה דרבים

א. פותח בדברי חז"ל אודות מעלת עשרה שיושבים ועוסקים בתורה. מתחיל בביאור מעלת תפילה דרבים שמתקבלת תמיד, כיוון שעל ידי תפילת הרבים נמשכים י"ג מידות הרחמים. ומבאר שכן הוא גם בנוגע ללימוד התורה. כי י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן קשורות עם י"ג מידות הרחמים, ועיקר המשכתם היא בלימוד תורה ברבים דווקא (סעיף א).

ב. מוסיף ומבאר מכיוון נוסף²: מעלת תפילה דרבים, שהמשכה היא שלא לפי ערך ההעלאה, וכנ"ל שתפילתם מתקבלת גם אם אינם ראויים כ"כ למילוי הבקשה. וכן הוא בתורה דרבים, שממשיכים אור התורה שלא לפי ערך ההעלאה שלהם (סעיף ב, ותחלת סעיף ד).

ג. תוך כדי שמבאר את הענין הנ"ל, מוסיף ומחדד:

מבואר בחסידות, שתפילה עניינה עבודת

(2) במאמר הדברים באים בהמשך זה לזה, ויכולים להראות כעניין אחד. אמנם במאמר כ"ק אד"ש מחדד שיש כאן שני ביאורים שונים ומבאר את ההבדל ביניהם.

(3) מבחינה חיצונית בתפילה ותורה האדם רק מדבר בפיו, ועל ידי זה נמשכת אלוקות לעולם. אך מבחינה פנימית, בתפילה העיקר היא כוונת המוח והלב, שהיא מאמץ ויגיעה כשלעצמה, ועוד זאת יש בה מלחמה עצומה מול הנפש הבהמית המונעת את הכוונה. ויש בה 'העלאה' של האדם מלמטה למעלה, דהיינו שהאדם מזכך עצמו בכוחותיו הוא, בהתבוננות בגדולת ה' והתעוררות אהבה בליבו. וכפי שהאדם מתאמץ בתפילתו, וכפי ערך שמבקש מעומק ליבו, כך יומשך לו מלמעלה למילוי מבוקשו בתפילה. משא"כ בלימוד התורה, שאין בה מאמץ נפשי ו'עבודה', אלא רק את הפעולה החיצונית של קריאה והבנה, ואזי ממילא נמשך אור אלוקי לעולם על ידי לימוד התורה שלו, מבלי הבט על מצבו הרוחני. ולכן לימוד התורה נחשב כהמשכה מלמעלה.

אמנם במאמר מבאר, כדלקמן, שגם בלימוד התורה אפשר למצוא צד של עבודה נפשית והעלאת האדם את עצמו למדרגה גבוהה יותר, כמו העניין של שינוי הרגילות, שלומד יותר מטבע נפשו.

הקודם, שינוי הרגילות, ולנושא הכללי, לימוד בתורה ברבים (סוף סעיף ג). ולרצף הכללי של המאמר (בסעיף ד).

והמעייין יראה, שלצורך הבנת רצף העניינים הכללי במאמר, צריך לדלג מאמצע סעיף ב ("דהנה ראשית העבודה") לאמצע סעיף ד ("האמת הוא אשר תורה היא המשכה מלמעלה למטה"). וכל האריכות שבאמצע היא כנ"ל, עניינים צדדיים שלכאורה אינם בהכרח קשורים למהלך הכללי.

ביאורי כ"ק אד"ש מה"מ

מתוך הסיכום הנ"ל, כבר אפשר לראות כמה עניינים הדורשים הבנה בתוכן המאמר:

א. במאמר מבאר פעמיים (סעיפים א-ב) מעלת תפילה ותורה דרבים. בתחילה מדגיש את עניין המשכת י"ג מדות הרחמים, ואח"כ חוזר שוב ומדגיש את עניין ההמשכה שלא לפי ערך ההעלאה. האם יש הבדל בין שני הביאורים, ומהו?

ב. בתחילה (ס"ב) מבאר שגם בתורה יש צורך לכוח הרבים, ואח"כ (בס"ד) אומר שאדרבה, דווקא בתורה צריך לכוח הרבים. מה משמעות השינוי?

ג. באמצע המאמר (בס"ג) מאריך בעניין תכלית הבריאה בשביל "קיום התורה", שקיום המצוות יהיו לפי הוראות התורה. מה זה נוגע לנושא הכללי של המאמר, מעלת תורה דרבים?

זאת, מלבד עניינים נוספים שיש לדקדק בפרטי המאמר, שלא הוזכרו כאן.

שאלות אלו, הם הנושאים העיקריים עליהם דן במאמרו של כ"ק אד"ש מה"מ משנת תשמ"ב, שיובאו לקמן בעזרת ה'.

מכריח שאור התורה יומשך מלמעלה למטה, הרי צריך נתינת כח מיוחדת ורשות להיות בעל הבית על המשכה זו. שכוח זה אכן ניתן לישראל במתן תורה [וכדוגמה לכך מאריך תוך כדי בעניין ברכת כהנים, שניתן להם הכוח לצוות על המשכת הברכה].

ולכן, אם בתפילה שכל אחד יכול לבקש, בלי כח מיוחד, אעפ"כ כאשר יש עשרה יחד, הרי זה מוסיף בכוח התפילה. אזי בתורה, שלא כל אחד יכול להמשיך, וזקוקים לזה לכוח מיוחד, וודאי שכאשר יש עשרה יחד, אזי כוח הרבים עדיף (סעיף ד).

עניינים שנתבארו

תוך כדי המאמר

תוך כדי המאמר יוצא מהרצף של הרעיון הכללי, ומתעכב על עניינים שלכאורה צדדיים ביחס למהלך הכללי.

כשמתחיל לבאר (בסעיף ב), שגם בתורה יש עניין של אתערותא דלתתא, עבודה ויגיעה, מבאר זאת בעיקר מעניין שינוי הרגילות, השונה פרקו מאה פעמים ואחד, יותר מרגילותו. ומזה נכנס לבאר עניין שינוי הרגילות בכלל, "לך לך מארצך", לצאת מהרגילות הטבעית (חלקו האחרון של סעיף ב).

בהמשך לעניין זה, נכנס לנושא נוסף: תכלית הכוונה בבריאת העולם, כדי שישראל ילמדו תורה, ועוד יותר, יקיימו את התורה. ומבאר ש"קיום התורה" היינו שיקיימו את המצוות לפי הוראות התורה. כי יכול להיות שאנשים יראי אלוקים חסרה להם ידיעה בדינים, ואז קיום המצוות שלהם הוא לא לפי הוראות התורה (סעיף ג). ומתוך זה חוזר לנושא

מכתב כ"ק אדמו"ר (מהור"י"צ) נ"ע והמאמר דא"ח אשר שלח
לחגיגת י"ב תמוז הראשונה — בשנת תרפ"ח

ב"ה, א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא.

אל ידידינו אנ"ש ואל כל מחבבי תורה לומדי' ועוסקי'
בכל אתר ואתר, ה' עליהם יחיו.

שלום וברכה!

היום יום ראשון למאסרי אשר אסרוני בבית הסוהר שפאלערני בעיר
לענינגראד במחלקה הששית בחדר מספר מאה וששים, באור ליום הרביעי
לסדר ועתה יגדל נא כח אד' בט"ו לחדש סיון תרפ"ז, ושם עוניתי עד יום
הראשון לסדר מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל בשלשה לחדש תמוז,
אשר בו ביום הוכרחתי לצאת בגולה אל עיר מקלטי קאסטראמא לשבת שם
שלש שנים.

הכל יודעים ברור, אשר המאסר והגלות בא לי על ידי הלשנת אחינו
שונאינו מנדינו הנוקמים בשומרי דת משה וישראל נגד חוקי המדינה והשלטון.

האנשים הללו לא יכולו שאת את הפרחת שושנת יעקב בהרבעת תורה
בכל מרחבי מדינתנו, אשר על כן בדאא עלי עלילות שוא לדכאני, ועם זה ח"ו
לעשות כלה בבית יעקב, היל"ת.

חסדי ד' כי לא תמנו, חכות אבות קדושים כי לא כלו ולא יכלו
לההולכים בעקבותם לעד ולנצח נצחים, הנה ביום השנים-עשר לחדש תמוז
בשלישי לסדר הנני נותן לו את בריתי שלום גאולה ניתנה לי.

לא אותי בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז, כי אם גם כל מחבבי תורתנו
הק', שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה, כי כל איש ישראל
(מבלי התחשב עם מצבו הפרטי בשמירת וקיום המצות) לבו תמים עם ד'
ותורתו.

היום שנים עשר לחדש תמוז הוא יום חג גאולת ישראל העוסקים
בהרבעת תורה, כי ביום ההוא נודע גלוי לעין כל, כי העבודה הגדולה אשר

עבדתי בהרבצת תורה וחיזוק הדת, מותרת היא על פי חוק המדינה, הנותן זכות חופש לשומרי דת כלשאר אורחי המדינה.

היום, אשר אור זכות התורה דרבים, גרש את ערפלי חשך המלשינות ועלילות שוא, ראוי הוא לקובעו ליום התועדות והתעוררות לחיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר לפי ענינו, לברך את אחינו יושבי מדינת רוסיא (הסובלים מאת הנ"ל) כי יחזק השי"ת את לבבם ולבב זרעם יחיו להיות יהודים נאמנים, ולא יוסיפו בני עולה (הנ"ל) לענותם עוד.

ולקראת יום חג גאולת העוסקים בהרבצת תורה הבע"ל, הנני לברך את כל אחינו חובבי תורה ולומדי ומגידי שיעורים ברבים, ד' עליהם יחיו, כי יפתח ה' את אוצרו הטוב, וישפיע להם בתוך כלל אחינו בני יחיו, שפעת חיים וברכה מרובה עד בלי די, ויחזק לבבם להוסיף אומץ בהרבצת תורה והחזקת היהדות, וזוכה כולנו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוה מתוך הרחבה ופרנסה טובה.

בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפלת שחרית בכל מגין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה

(1) לידעת סדר הענינים, הנני מעתיק בזה קטע מרשימת ידד בית רבי החסיד הידוע הו"ח וכר' הר' אליהו חיים בן הר' פנחס טודרוס אַלטהויז הי"ד „ע"ד המאסר והחופש" של כ"ק מריח אדמו"ר שליט"א בשנת תרפ"ז. וז"ל:

מראשית שנה הידועה נפל סחד גדול על כל המקורבים או אל בית חיינו שליט"א וגם רבינו שליט"א בהאי פחדא יתיב, כאשר שמענו מפורש, אני וידידנו הר' מיכאל שיחי דתאָרקין מפיו הקדוש בעיר מקלטו קאסטראמאָ בזה הלשון, אות באות ממש: „פאר תרפ"ז האָב איך זיך שטאַרק געשראַקן. אויף זיך האָב איך ניט משער געווען, געטראַכט האָב איך וועגן חסידים.

איידער איך האָב געהייסן אָנהויבן זאָגן תהלים איז מיר אָנגעקומען זייער שווער". שאלתי אני מתי הי' הציחי? ונענתי: ביום שמחת תורה. אז נזכרתי כי ביום שמחת תורה דשנה ההיא הרבה הרבה לבקש את אנ"ש שי', בעת הקידוש בחדר אמו הרבנית שליט"א, כי יקבלו עליהם בל"ג לאמור בכל יום שיעור תהלים כמו שנחלק על חודש ימים, ולאמר בכל המנינים אחר תפלת שחרית, ולאמור קדיש אחריו. וזכר אני כי שאלתי או אם אני יוצא ידי חובתי באמירת התהילים שאני אומר בכל יום קודם התפלה. והשיב רבינו שליט"א, על שאלתי זאת, בזה"ל: דעם תהילים וואָס מען זאָגט פאַרן דאַנען איז זייד צו תיקון חנות. — ובכלל היו כל השיחות של רבינו שליט"א ביום שמחת תורה הזה עד הלילה ברוב מרירות ובלב גשבר ונדכא.

ובלי אפונה אצלי, כי גם הצעטיל הידוע אשר מצאנו בהיכל רבינו שליט"א ביום המאסר ל"ע, ע"ד אמירת תהלים, ג"כ הי' נכתב בחדשי אלול תרפ"ז או תשרי תרפ"ז. הצעטיל נכתב בכתיב בעופרת, ולא גרשם יום הכתיבה, ובסופו הוא שליט"א מברך בברכת „אַ גליקליכען יאָר", ו„ברכת השנה" בכלל מברכים או בסוף שנה או בתחילת שנה. כן דעתי.

וזהו העתק מהצעטיל שנמצא על שלחן גבוה בהיכל כ"ק אדמו"ר שליט"א אחר המאסר ביום ד' ט"ו סיון תרפ"ז בלענינגראד:

עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט'), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר.

מצורף לזה הנני שולח לכללות אנ"ש שי' המאמר עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרוי' ביניהם, ועינינו תחזינה בהרמת קרן התורה, קרן ישראל, וקרן אנ"ש שי' ונוכה לאור כי טוב.

והנני יודים עוז הדורש שלומם, טובם והצלחתם והצלחת אנשי ביתם, זרעם זרע זרעם יחיו בגורר.

המברכם

(מקום החותם)

בס"ד, לימוד ברבים י"ב תמוז, פ"ח

עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרוי' ביניהם שנאמר אלקים נצב בעדת אל (ואין עדה פחותה מעשרה, רש"י) ומנין אפילו חמשה שנא' ואגודתו על ארץ יסדה (אגודה היא של חמש, רש"י רמב"ם, רבינו יונה) ומנין

הערט חסידים און אַלע אידן וואָס האָפּן אויף משיחין, גיט איבער אין מיין נאָמען אַלע חסידים אויף דער העלט, אַז איך האָב געהייסן, אַז אין אַלע חסידישע שולען זאָל מען נאָך תפלת שחרית אַלע טאָג — שבת אויך אין כלל — זאָגן אַ שיעור תהילים אַט ווי דער תהילים איז צעטיילט אויף די טעג פון חודש, מיט אַ מנין און נאָך דעם זאָגן קדיש אַלע מאַרק מענטשן, געשעפטסלייט, וואָס זיינען נאָר היימישע זאָלן גיין אין שוהל דאַחנען און זיין בשעת מען לערנט עין יעקב וועט זיי דער אויבערשטער העלפן פרנסה בריווה, חסידים זאָלט איר זאָגן אַז איך הייס זיי, און אַזוי אידן זאָלט איר זאָגן אַז מצד אהבת ישראל, און טובת ישראל, בעט איך זיי, אַז זיי זאָלן מקיים זיין, און דער אויבערשטער זאל העלפן אַ גליקליכן יאָר אין רוחניות וגשמיות און מיר זאָלן זוכה זיין צו אַ גאולה שלימה דורך משיחין, אמן."

2) במשך השנים שעברו מאז נתקבלה התקנה בכמה קהלות ישראל, אשר הן בבתי כנסיות מתפללי נוסח אריי והן בשאר בתי כנסיות, יסדו לומר בכל יום אחר תפלת שחרית שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החדש, ואומרים קיי אחריו. ובכל שבת קדש שמברכים בו החדש אומרים בהשכמה, קודם התפלה, כל התהלים וקיי אחיו, ואם יש חיוב — יא"צ או אבל — אומרים קיי אחר כל ספר. וגם בש"ק שלפני ר"ה נוהגין כן.

ותקנה נוספת התחל מיום א' ב' ניסן, תשי"ד :

בימים שאין אומרים בהם תחנון ובמילא א"א למנצח גוי יענן, אומרים אחר התפלה לפני אמירת תהלים את המזמור למנצח יענן, אבל לא בתור סדר התפלה כי אם בסדר תחנונים.

וראה ג"כ בקובץ מכתבים קובץ א ע"ד אמירת תהלים.

אפילו שלשה שנא' בקרב אלקים ישפוט (דינין ג', רש"י) ומנין אפילו שנים שנא' או נדברו יראי הוי' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע וגו' ומנין אפילו אחד שנא' בכל מקום אשר אזכיר את שמי (כלומר שאתן דעת בלבך להזכיר את שמי רש"י) אבא (שם) אליך (דהיינו יחיד) וברכתין. והיינו דאפילו גם אם רק אחד יושב ועוסק בתורה ה"ה ממשיך גילוי אלקות. ומ"מ הרי יש הפרש בין אחד שעוסק בתורה לתורה דרבים³. והיינו שהרבים ממשיכים מדריגה עליונה יותר, וכמו בתפלה שאמרו רז"ל תפלת רבים אינה נמאסת שנא' הן אל כביר לא ימאס, שהרבים בתפלתם ממשיכים בחי' יגמה"ר, כמור"כ ע"י תורה ברבים נמשך גילוי אור עליון יותר. דהנה ר' ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת⁴ בק"ו ובג"ש וכו', דיש י"ג מדות שבהם ועל ידם מתגלית אור התורה, והיינו דכל מדה ומדה מהי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם הוא לימוד חדש. וכמו מדה ראשונה שהיא ק"ו, הנה הוא מלמד ענין חדש בתורה, א"כ ה"ז מקור התורה מה שמגלים ענינים חדשים בתו' והיינו דכל מדה ומדה מגלה אור התורה בגילוי ובפרטיות יותר, וטעם הדבר הוא לפי די"ג מדות שהתורה נדרשת בהם הם כנגד י"ג מדות הרחמים⁵. וכמו שפי' המגיד ממעורריתש ג"ע דכאשר הזכיר מרע"ה מדה הראשונה די"ג מדות הרחמים שהוא שם אל, דמשה בתפלתו אמר אל נא רפא נא לה, אמר לו הקב"ה קל וחומר דכתי' ויאמר ה' אל משה כו' הלא תכלם שבעת ימים כו' ואמרז"ל (ב"ק כה, א) קל וחומר לשכינה. הרי שע"י יגמה"ר נמשכים הי"ג מדות שבתורה. והיינו דכמו שע"י שם אל נמשך ענין המדה דק"ו, הנה כמור"כ ע"י כללות הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם ממשיכים גילוי י"ג מדות הרחמים. וזהו שאמרז"ל ע"פ הרועה בשושנים א"ת שושנים אלא שושנים בהלכות, ואי' בזהר (בהקדמה) מאן שושנה דא כנסת ישראל כו' מה שושנה אית בה תליסר עלין אוף כנס"י אית בה תליסר מכילן דרחמי דסחרין לה מכל סטרהא, היינו בחי' יגמה"ר הנמשכים ע"י לימוד התורה.

(ב) והנה הלומדי תורה בכלל ומלמדי תורה בפרט נקראים נטורי קרתא⁶. והיינו דהמשכת בחי' יגמה"ר ע"י לימוד התורה, הנה העיקר הוא ע"י לימוד תורה ברבים דוקא. ויובן דבר זה מענין התפלה. דהנה תפלה ענינה הוא בחי' העלאה מלמטלמ"ע, היינו דבאתעדל"ת אתעדל"ע, דלפי אופן האתעדל"ת כך היא האתעדל"ע. ותפלת הרבים הוא מה שהרבים ע"י תפלתם ממשיכים ע"י העלאת מ"ן שלהם אתעדל"ע שלא לפי ערך ההעלאה שלהם. דזהו מעלת תפלת הרבים שהאתערותא דלעילא היא לא לפי ערך האתעדל"ת. וזהו שאומר הן אל כביר לא ימאס דאם הי' האתעדל"ע לפי ערך ההעלאה אינו שייך לומר על זה לא ימאס, שהרי זהו שמגיע ע"י העלאת מ"ן, אלא דבתפלת הרבים

(3) עייגיכ ברכות ו, א ובגיכ המשנה אבות פ"ג.

(4) הרשבים (כ"ב קיא, א ד"ה מדין) וכן דבריות גרס "גדרשת בהן" אבל לא

כן היא גירסתנו.

(5) ראה לקרית פ' ראה סריה אני לדודי (השני).

(6) ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז. איכה רבה בתחלתו.

הנה ההמשכה היא שלא לפ"ע ההעלאה משום מעלת הרבים. וכמו תפלת יחיד בעשיית שאמרו"ל ויחיד אימתי בעשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ שממשיך בחי' יגמה"ר כמו הרבים, הרי שזהו שלא לפ"ע ההעלאה, ולכן הוא בעשיית דוקא מפני שאז הוא עת רצון. וכמו"כ הנה הרבים בתפלתם בכל השנה ממשיכים יגמה"ר, שהוא אתעדל"ע שלא לפ"ע ההעלאה. וכמו"כ יובן בתורה הגם דתורה בכלל היא בבחי' המשכה מלמעלמ"ט, מ"מ היא באתערותא דלתתא דוקא, ומה שהוא בבחי' מלמעלה למטה היינו שההמשכה אינה לפ"ע האתערותא דלתתא, אבל לא בבחי' מלמעלה למטה ממש שהרי צריכים עבודה וגייעה, ולכן הרי כל האומר אין לי אלא תורה גם תורה אין לו, הכוונה בזה שצריך להיות גם העבודה דתפלה, והיינו דלכד זאת מה שעסק התורה גופא צריך להיות בעבודה וגייעה, וכמאמר יגעת ומצאת דבכדי למצוא דבר שכלי הוא בא ע"י יגיעה דוקא, הנה עוד זאת אשר בזה משנה הרגילות שלו, וכמאמר אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד שנק' עובד אלקים, דהנה⁷ ראשית העבודה הוא לשנות את הרגילות שלו, וזהו מה שתחלת הדבור עם אאע"ה הי' לך מארצך וממולדתך ובית אביך שיצא מן הארציות והרגילות שלו שזהו מולדתך מדות טבעים וגם מבית אביך שהר"ע שכל הנקנה ע"י שכל אנושי הנק' בל' העולם וועלטיקע הנחות. וכמו שישנם כמה דברים בהענין דנאה ומגונה שע"פ הנחת העולם נעשה המגונה נאה וקוראים זה בשם נימוס והדומה, ובסבת דבר זה מכשירים כמה דברים שאינם נעשים באמת והם רק מן השפה ולחוץ כו' וכל ענינם הוא רק מה שיהי' נראה להזולת, ולפעמים מגנים את הנאה באמת. וטעם הדבר הוא לפי שהולכים בדרך כלל אחרי הרגילות והטבעיות אשר ברובם הם ארציות וחומריות בלבד. ולזאת הנה ראשית העבודה הוא עזיבת הרגילות שלו ובוה נעשה כלי לההמשכות והגילויים שע"י התורה.

ג) וביאור הענין הוא דהנה נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים וכמ"ש שוקיו עמודי שש מיוסדים על אדני פז, ואמרו"ל (במד"ר) שוקיו זה העולם שנשתוקק הקב"ה לבראותו, עמודי שש שנברא לששה ימים, מיוסדים על אדני פז אלו פרשיותי של תורה. וכת' בראשית ברא אלקים כו', דבראשית הוא ב' ראשית, דישראל נק' ראשית והתורה נקראת ראשית, ובשביל ב' מדרי' ראשית אלו נברא העולם, דתכלית הכוונה דבריאת העולמות הוא שישראל ילמדו תורה כמו שנתנה למטה בעוה"ז דוקא, ובוה

7) יבמות קט, ב. — והגם שבדרו"ל נזכר הלשון כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו אלא תורה וגמ"ת. הנה ודאי דגמ"ת הוא כפשוטו ממש כי תכלית חכמה תשובה ומע"ט והלומד ואינו עושה נוח לו. שתהפך שליתו ע"פ אמנם באמת גם עיון תפלה הוא בכלל גמ"ח כדאיתא בגמרא ופרש"י בשבת דקכ"ו (לקו"ת ביאור ולא תשבית ססי"ג). והנה סיום מרו"ל זה, אלא תורה וגמ"ח אינו בשי"ס שם. וי"ל עפמ"ש בלקו"ת ד"ה כי תשמע בקול ס"ג וז"ל: אמרו"ל כל האומר כו' שהפ"י הפשוט הוא שצריך שיעסוק בתורה ובגמ"ח כו' כללות המצות. — ולהעיר מיבמות קה, א. אנה"ק ס"ה.
8) ראה ד"ה לך תש"ב בארוכה.

הנה נשלם הכוונה דבריאת העולמות, וכמ"ש ותורה אור דכל עניני העולם יהיו ע"פ התורה ואז הוא קיום העולם. דהנה אמרו"ל תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם יקיימו ישראל את תורתו מוטב ובא"ל (ח"ו) אחזיר את העולם לתהו ובהו, וקיום התורה הוא שעשיית המצות וקיומן יהיו ע"פ התורה דוקא. דמצוה הוא ל' צוותא וחבור, דענין הציווי מורה על השייכות דהמצוה⁹ והמצוה. וכמו בגשמיות הרי אנו רואים במוחש דענין הציווי חל רק על מי שיש להם שייכות וקירוב זה לזה, וכמו האב מצוה לבנו או אדון לעבדו, וכן קיום הציווי בכללותו והידור הקיום בפרטיות מורה על התקשרות המצווה אל המצוה¹⁰. דאינו דומה קיום מצות האדון לקיום מצות האב, ויש בזה כמה חילוקי מדריגות, דישנה מעלה עצמית בבנים שאינה בעבדים, וישנם מעלות בקב"ע בעבדים שאינם בבנים, אבל הצד השווה שבהם הוא שע"י קיום הציווי הרי מתחבר ומתקשר מקיים הציווי עם המצוה, ופועל ועושה נחת רוח לקונו, וכמאמר¹¹ נח"ר לפני שאמרת ונעשה רצוני. וידוע דמצות הם בחי' רצה"ע ועיקר העבודה הוא בקבועמ"ש, והיינו דקיום רצה"ע שהם המצות אין זה מפני הטעם והשכל שמבין בשכלו כ"א מפני דכך גזרה חכמתו ורצונו ית' ונצטוינו לעשות כן. ולכן הרי אין חילוקים במצות כלל, דידוע שישנם מ"ע דגם שכל אנושי מסכים עליהם כמו כבוד או"א צדקה או מל"ת גניבה גזילה זכו', וישנם שהם חוקים וכמו פסח¹² ציצית¹³ כו', אבל באמת אין בזה שום הפרש והבדל כלל, כי גם המצות שע"פ השכל צריכים לקיים אותם אך ורק מפני שהם רצון העליון. והנה בכדי שיהי' קיום המצות כדבעי הוא ע"י לימוד התורה. דהנה לבד זאת שצריכים ללמוד למען לידע את המעשה אשר יעשון, וכמו שנמצאו כמה אנשים שהם בהדרגה דיראי אלקים וחסרה להם הידיעה בכמה פרטי דינים בהנוגע לתפלה שאינם יודעים מקומות שמותר להפסיק לעניית אמן ואיש"ר ופרטי הדינים בזה, וכן נטילת ידים ועניני הזהירות בשמירת שבת והדומה, וצריכים ללמוד בכדי לידע את המעשה אשר יעשון בדיוק ע"פ דיני התורה, הנה עוד זאת ע"י הלימוד דתורה בכלל ולימוד ברבים בפרט הנה עי"ז הוא גילוי אור עליון מלמעלה שפועל התעוררות לשנות את הטבעיות והרגילות שלו, אז מען ווערט אַנדערש, ונקנה אצלו מדות טובות.

ד) והנה כאשר יתבונן האדם וישים על לבו תכלית הכוונה דירידת הנשמה בגוף שהוא בשביל קיום המצות ולימוד התורה למטה בעוה"ז דוקא, וירידה זו היא לצורך העליון, דע"י העבודה שלו בבירור וזיכוך הנה"ב שלו וכן הוא מתגבר על כל המניעות ועיכובים, הנה עי"ז דוקא תתעלה הנה"א בעילוי אחר עילוי. ואשר הכל תלוי רק בו. הנה כשיעמיק דעתו בזה היטב יתעורר בהתעוררות גדולה לגשת אל הקדש ולקבוע לו עתים לתורה ע"מ לעשות ולקיים

9) הצו"י — בפתח, וא"ו — בסגול.

10) ספרי במדבר כח, ת. וראה ג"כ שם טו, ו.

11) שמות יג, י. וכדעת ר' עקיבא (ובמכילתא דרשב"י ר' אליעזר).

12) עיין בחזק"ג מהרש"א (יומא סו, ב) דכל מאן דאסר לן רחמנא וש"י כותי' הוה

חוקה, וכן לבישת שעטננו הוא איסור דכותי' תכלת בסדין מצוה"י.

את מצות השם בחיות פנימי, ועושה כן בפועל ממש, הנה אז ותורה אור שמאירים לו מלמעלה בכל עניויו. כי האמת הוא אשר תורה היא המשכה מלמעלמ"ט אבל באה ע"י עבודה דוקא. ויש הפרש בין לימוד התורה דיחיד ללימוד התורה דרבים, דהרבים ממשיכים אור עליון יותר. ויובן זה במכש"כ מתפלה, שהרי תפלה שהיא מלמעלמ"ע הרי יש הפרש בין יחיד ורבים, כג"ל דתפלת הרבים גם בכל ימי השנה הנה ההמשכה היא שלא לפ"ע ההעלאה, ומכש"כ תורה שהיא בחי' המשכה מלמעלמ"ט הרי צריך להיות שיהי' לו כח להמשיך. והוא ע"ד הידוע ההפרש בין תפלה לברכה, דתפלה הוא ביכולת כאו"א להתפלל, וברכה הוא דוקא מי שביכולתו לברך, היינו שיש בו כח לברך, וכמ"ש באברהם והי' ברכה, הברכות נתונות בידך עד עכשיו היו בידי ברכתי לאדם ונח ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפרץ (רש"י). וכמו כהן המברך הוא לפי שלהכהנים ניתן הכח לברך. וטעם הדבר הוא מפני שתפלה היא מלמעלמ"ע, היינו שהוא למטה מהדבר שהוא מבקש ומתפלל ומתחנן שתהי' ההמשכה, וכמאמר יהי רצון כו', וזה ישנו בכח כל או"א לבקש כו'. אבל הברכה שהיא המשכה מלמעלמ"ט הרי הממשיך צ"ל למעלה מהדבר, דאל"כ איך ימשיך ההמשכה מלמעלה, ורק מפני שהוא עומד למעלה מזה ע"כ בכחו להמשיך. וזהו מה שהכהנים אומרים יברכך ה' וישמרך, יברכך בבנים ובממון בכוונה טובה להדריך בניו ובני ביתו בהדרכה טובה בלימוד התורה וביראת שמים, וישמרך מן המזיקין, יאר ה' פניו אליך כו', שהכל הוא בדרך ציווי וגזרה, שז"ע הברכה שממשיך הדבר בדרך מלמעלמ"ט. והיינו לפי שלהכהנים ניתן כח זה מלמעלה ולכן יכולים הם להמשיך. כמו"כ בענין התורה מאחר שהיא בבחי' המשכה מלמעלמ"ט הרי צ"ל הכח והיכולת להמשיך. וכח זה ניתן במ"ת שנא' וידבר אלקים אכה"ד האלה לאמר, דלפאורה תי' לאמר מיותרת דהרי כל ישראל שמעו את התו' בסיני מפי הקב"ה. אך מ"ש לאמר הוא לדורות, שלכאו"א מישראל ניתן לו הכח שכלימוד תורתו ימשיך גילוי אלקות. ולכן התורה ניתנה במדבר, וכידוע דכתר תורה הפקר לכל, דכאו"א מישראל ביכולתו להמשיך גילוי אלקות ע"י לימוד התורה ע"מ לעשות כו'. רק שיש הפרש בין יחיד לרבים דכח הרבים עדיף יותר. וזהו עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרוי' ביניהם, שהיא תורת הרבים כו', ומנין אפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר כו' וברכתך. והעיקר הוא עסק התורה גם עם זולתו שזהו"ע צדקה וגמ"ח בנפשו שע"ז נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה"ז ומעורר מקור הברכות, והוא לפי די"ג מדות התורה ממשיכים י"ג מדות הרחמים שיהי' ההשפעה גם בגשמיות בטוב הנראה והנגלה בבני חיי ומזונא רויחא.

תוכן מאמרי "עשרה שיושבים" תשמ"ב

היא הקל והתורה היא החמור. שמזה מוכן לאידך גיסא, שיש מעלה בתורה לגבי תפילה [ובכללות אפשר לראות את חמשת סעיפים אלו כעניין אחד: ביאור היחס בין תפילה ותורה].

המאמר השני

חוזר לעניינים המבוארים במאמר הראשון, בעיקר בשתי הנושאים האחרונים דלעיל, ומרחיב בהן:

סעיף א מסכם בקצרה את תוכן ששת הסעיפים הראשונים במאמר הקודם, שתי הביאורים במעלת תפלה ותורה דרבים.

סעיפים ב-ה חוזר לבאר את מעלת התפילה על התורה (בהמשך לסעיפים ז-ט במאמר הקודם).

סעיפים ו-ז חוזר לבאר את מעלת התורה על התפילה (בהמשך לסעיפים י-יא במאמר הקודם)⁴.

בשני סעיפים אלו (ו-ז) עוסק בדברי אדמו"ר הרי"צ (בסעיף ג במאמרו) אודות תכלית בריאת העולם בשביל קיום התורה, שלכאורה, זוהי יציאה מהנושא הכללי של המאמר. אך כאן מראה שבדברים אלו נרמז ביאור ועומק נוסף במעלת תורה על תפילה, שעל ידה דווקא נשלמת הכוונה דדירה בתחתונים. שלכן התורה נחשבת ל'חומר' ביחס לתפלה ה'קל', כנ"ל במאמר הקודם.

באופן כללי, המאמרים של כ"ק אד"ש מה"מ עוקבים אחר סדר העניינים במאמרו של כ"ק אדמו"ר הרי"צ:

המאמר הראשון

סעיפים א-ג עוסקים בביאור הראשון במעלת תפילה ותורה דרבים, שעל ידם נמשכים י"ג מדות הרחמים (כמבואר בסעיף א של תרפ"ח).

סעיפים ד-ו עוסקים בביאור השני במעלת תפילה ותורה דרבים, שהמשכה היא שלא לפי ערך ההעלאה (כמבואר בתחלת סעיף ב של תרפ"ח). [ובכללות אפשר לראות את ששת סעיפים אלו כעניין אחד: ביאור מעלת תפילה ותורה דרבים].

סעיפים ז-ט עוסקים בדברי אדמו"ר הרי"צ (באמצע ס"ב) שהתורה זקוקה להקדמת העבודה בתפילה, ושמעלת תורה דרבים נלמדת ממעלת תפילה דרבים. שמדבריו אלו מובנת מעלת התפילה על התורה.

ונקודת הביאור, בהמשך למבואר לעיל שעל ידי תפילה ותורה ברבים נעשית המשכה שלא לפי ערך ההעלאה כלל. שהמשכה כזו היא רק בכוח עבודת המטה, עליה נאמר "למעשה ידיך תכסוף". ועיקר עבודת המטה היא בתפילה דווקא.

סעיפים י-יא עוסקים בדבריו (באמצע סעיף ד) שהלימוד מתפילה דרבים לתורה דרבים הוא בדרך קל וחומר, שבזה נרמז שתפילה

(4) ובפרטיות יותר, המעיין יראה, שסעיפים ב-ה כאן הם בעיקר הרחבה לעניינים שכבר הוזכרו בקצרה בסעיפים ז-ט במאמר הקודם. וסעיפים ו-ז, הממשיכים את המדובר בסעיפים י-יא במאמר הקודם, הם לא רק הרחבה, אלא בעיקר הוספה והעמקה מעבר למבואר שם. ודוק.

שנשאלו בתחילת המאמר מקבלות תשובות בסופו. אך בשונה מכך במאמר זה, נושא שנפתח בסעיף ב, מסתיים ונשלם בסעיף ג. ואח"כ בסעיף ד נשאלות שאלות חדשות, שהדיון בעקבותיהם ממשיך עד סעיף ו, שם הוא נשלם ועוברים לנושא הבא. ועד"ז בהמשך המאמר, כמפורט לעיל.

הסיכום כאן הוא סיכום כללי של מסגרת המאמר, כהקדמה ללימוד המאמר מבפנים. לאחר המאמר יופיע סיכום נוסף מפורט יותר, של תוכן המאמר. שמתאים לראותו לאחר לימוד המאמר.

בסוף המאמר, בסעיפים ח-ט, עובר לדבר על הפסוק "הוי' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי", שאדמו"ר הריי"צ דיבר עליו במאמר קודם, בי"ב תמוז תרפ"ז, יום הגאולה עצמו. וכעת מקשר את הביאור של אדמו"ר הריי"צ שם, למדובר כאן בעניין תכלית הבריאה להיות דירה בתחתונים על ידי עבודת האדם דווקא.

ובסיום המאמר, סעיפים י-יא, חוזר ומקשר פסוק הנ"ל לעניין תורה דרבים.

.

כפי שיראה המעיין, כל קבוצת סעיפים המצויינת לעיל, היא רעיון שלם בפני עצמו. דהיינו, בד"כ במאמרים, שאלות

בס"ד. י"ג תמוז ה'תשמ"ב

עֲשֶׂרָה שְׁיֹשְׁבֵי וְעוֹסְקֵי בְּתוֹרָה שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּינְיָהֶם כּו' אֶפִּילוּ חֲמִשָּׁה כּו' אֶפִּילוּ שְׁלֹשָׁה כּו' אֶפִּילוּ שְׁנַיִם כּו' אֶפִּילוּ אֶחָד, וּמִבְּאֵר כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחֲמֵי אֲדָמוֹר בְּעַל הַגְּאוּלָּה בְּמֵאֲמָרוֹ דְּבוּר הַמִּתְחִיל זֶה שְׁנִיתָן עַל יְדוֹ לְחֻגִיגַת י"ב תְּמוּז הַרְּאִשׁוֹנָה (שְׁנַת תרפ"ח)², דְּהַגֵּם³ שְׁגָם אֶחָד שְׁיֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה (וּמִכָּל שְׁכֵן שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשָּׁה) הוּא מְשִׁיבָה גִּילּוּי אֱלֻקוֹת (שְׂכִינָה שְׂרוּיָה⁴), מִכָּל מְקוֹם, הַהֲמַשְׁכָּה שְׁעַל יְדֵי תוֹרָה דְּרַבִּים (עֲשֶׂרָה⁵) הִיא הַמְּשֻׁכָּה נְעֻלִית יוֹתֵר. דְּכִמּוֹ שֶׁבְּתַפְּלָה אָמְרוּ רַז"ל⁶ תְּפִלַּת רַבִּים אֵינָה נִמְאָסֶת שְׁנֵאֲמַר⁷ הֵן אֵל כְּבִיר וְלֹא יִמָּאֵס, שֶׁהַרְּבִים בְּתַפְּלָתָם מִמְּשִׁיכִים י"ג מֵדוֹת הַרְּחֻמִּים, כְּמוֹ כֵן הוּא בְּתוֹרָה, שְׁעַל יְדֵי תוֹרָה דְּרַבִּים נִמְשָׁה גִּילּוּי אֹר עֲלִיוֹן יוֹתֵר.

וּבִיאֹר לְשׁוֹן רַז"ל תְּפִלַּת רַבִּים [וּבְהַמְאָמֵר אֹמֵר הַלְּשׁוֹן „רַבִּים” גַּם בְּנוֹגַע לְתוֹרָה], אִף שְׁמִדְבַר בְּנוֹגַע לְעֲשֶׂרָה [וְהַלְּשׁוֹן רַבִּים נּוֹפֵל גַּם בְּפָחוֹת מֵעֲשֶׂרָה, וְלֹאִידֶה, גַּם עֲשֶׂרָה אֵינָם הַשְּׁלִימוֹת דְּרַבִּים, שֶׁהֵרִי יֵשׁ רִיבּוּי גָּדוֹל יוֹתֵר¹⁰], יֵשׁ לְבָאֵר, בְּהַקְּדִים, דְּהַטַּעַם עַל שְׁדָּבָר שְׁנַעֲשֶׂה בְּפָנֵי עֲשֶׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל הוּא פְּרָהֶסְיָא הִכִּי גְּדוּלָּה (דְּלֹא מְצִינוּ חִילּוּק לְעֲנִין פְּרָהֶסְיָא בֵּין עֲשֶׂרָה לְיוֹתֵר מֵעֲשֶׂרָה) הוּא, כִּי עֲשֶׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל הֵם¹¹ דּוּגְמַת וְכוֹלְלִים הַעֲשֶׂרָה סוּגִים דְּיִשְׂרָאֵל (רְאִשִׁיכֶם שְׁבִטִיכֶם גו' עַד חוּטֵב עֲצִיבָה וְשׂוֹאֵב מִמִּיָּה¹²), וּפְרָסוּם בְּפָנֵי עֲשֶׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל הוּא כְּמוֹ פְּרָסוּם בְּכָל יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ שְׁעֲשֶׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל נִקְרָאִים בְּשֵׁם רַבִּים (סְתָם), רִיבּוּי הִכִּי גְּדוֹל שְׁאִין רִיבּוּי גְּדוֹל מִמֶּנּוּ.

- (1) אבות פ"ג מ"ו.
- (2) נדפס לראשונה בקונטרס יב"ג תמוז תש"ח, ואח"כ: בסה"מ תש"ח, סה"מ תרפ"ח, ובקונטרס בפ"ע – כמה פעמים לפני חג הגאולה דהשנה, ובשנה זו (תש"ג), עוד פעם.
- (3) בכמה ענינים שבהמאמר דשנת תרפ"ח – ראה גם סה"מ תרכ"ט ע' רט ואילך. עטרת ס"ע תסח ואילך.
- (4) ד"מנין אפילו חמשה כו' אפילו אחד" קאי על „שכינה שרוי" שלפנ"ו (סה"מ עטרת שם ע' תע). וצע"ק במ"ש באגה"ק סכ"ג (קטו, א) „אלא לקביעת שחר בלבד". ואכ"מ.
- (5) בהמשך המאמר שם (נעתק לקמן בפנים) מובא דוגמא לזה מתפלת רבים. ומזה מוכח שכוונתו ב"רבים" היא לעשרה.
- (6) ראה ברכות ו, א ובנו"כ המשנה (אבות שם) דיש חילוק בין עשרה לחמשה, בין חמשה לשלשה וכו'. והחידוש בהמאמר הוא שהשראת השכינה בעשרה שעוסקים בתורה היא סוג בפ"ע (משא"כ החילוק דחמשה שלשה וכו').
- (7) ברכות ח, רע"א.
- (8) איוב לו, ה.
- (9) השייכות דיגמיה"ר לזה שתפלת רבים אינה נמאסת – יש לומר, כי יגמיה"ר אינן חוזרות ריקם (ר"ה יז, ב).
- (10) להעיר משו"ע אדה"ז או"ח הל' תפלה סימן צ ס"י, ואע"פ שיכול להתפלל בביתו בעשרה, מ"מ ברוב עם הדרת מלך".
- (11) בנוגע לכמה ענינים. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1332 ובהערות שם.
- (12) נצבים כט, ט"ו"ד. וראה לקו"ת ר"פ נצבים.

ב) וְהִנֵּה מְבוֹאֵר בְּתַנְיָא¹³ שֶׁהַמַּעֲלָה דְעֵשְׂרָה הִיא בְּכָל הָעֲנִינִים דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, כִּי אִין דְּבַר שֶׁבְקָדוּשָׁה בְּפָחוֹת מֵעֵשְׂרָה¹⁴. אֲלֵא שְׂאָף עַל פִּי כּוֹ, עֵיקַר הַמַּעֲלָה דְעֵשְׂרָה הוּא בְּתַפְלָה. דְּהַמַּעֲלָה שְׁבַתְפַלְת רַבִּים שְׁהִיא רְצוּיָה וּמְקוּבַלַת לְעוֹלָם¹⁵, וְכִיּוֹן שֶׁהַמְּבֹקֵשׁ דְּתַפְלָה הוּא שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִמְלֵא אֶת בְּקִשְׁתּוֹ¹⁶, הָרִי הַמַּעֲלָה בְּתַפְלַת רַבִּים עַל תַּפְלַת יַחֲדֵי הִיא לֹא שְׁבַתְפַלְת רַבִּים מִיְתוּסָף טוֹ עֲנִינֵי, כִּי אִם, שְׁזָה נוֹגַע לְהַתְפַּלָּה עֲצָמָה. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמֵר, דְּמָה שֶׁכְּתוּב בְּהַמְּאָמֵר שֶׁהַמַּעֲלָה בְּתוֹרָה דְּרַבִּים הִיא דוֹגְמַת הַמַּעֲלָה דְּתַפְלַת רַבִּים, הַכּוּוֹנָה בְּזֶה הִיא (גַּם) שֶׁהַמַּעֲלָה בְּתוֹרָה דְּרַבִּים הִיא בְּעֲנֵי עֵיקָרֵי.

וְלִכְאוּרָה הִיָּה אֲפֹשֶׁר לְבָאֵר זֶה, דְּכִיּוֹן שְׂאִין הַתּוֹרָה נִקְנִית אֲלֵא בְּחִבּוּרָה¹⁷, מוּבָן, דְּכִשְׁלִימוּד הַתּוֹרָה הוּא בְּחִבּוּרָה גְּדוּלָה יוֹתֵר, הַתּוֹרָה נִקְנִית יוֹתֵר. וְכִיּוֹן שֶׁהַשְּׁלִימוֹת דְּחִבּוּרָה הִיא בְּעֵשְׂרָה¹⁸, כִּי עֵשְׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל הֵם דוֹגְמַת וְכוּלָלִים כָּל הָעֵשְׂרָה סוּגִים דִּישְׂרָאֵל, כְּנִ"ל, לְכוּ, כְּשְׁלִימוּד הַתּוֹרָה הוּא בְּעֵשְׂרָה, קִנְיֵן הַתּוֹרָה הוּא בְּשְׁלִימוֹת. אֲבָל בִּיאוּר זֶה אִינוֹ מְסַפֵּיק. כִּי מַעֲלָה הַנִּ"ל בְּתוֹרָה דְּרַבִּים הִיא בְּהָאֲדָם הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה, שֶׁכְּשֶׁלּוֹמֵד בְּעֵשְׂרָה, הַקִּנְיֵן שְׁלוֹ (שְׁקוּנָה אֶת הַתּוֹרָה וּמְקַבֵּל אוֹתָהּ) הוּא בְּשְׁלִימוֹת. וְהַדְּמִיּוֹן דְּתוֹרָה בְּרַבִּים לְתַפְלַת רַבִּים הוּא בְּהַמְשָׁכָה¹⁹. כְּמִפּוֹרֵשׁ בְּהַמְּאָמֵר, דְּכִמוֹ שֶׁהַרְבִּים בְּתַפְלַתָם מְמַשְׁכִּים "ג מְדוֹת הַרְחָמִים כְּמוֹ כֵן עַל יְדֵי תוֹרָה בְּרַבִּים נִמְשָׁךְ אוֹר עֲלִיוֹן יוֹתֵר.

ג) וּבְכַדֵּי לְבָאֵר מַעֲלַת הַהַמְשָׁכָה שְׁעַל יְדֵי תוֹרָה דְּרַבִּים, מְקַדִּים בְּהַמְּאָמֵר, שְׂרַבֵּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמְרֵי²⁰ בְּשֵׁלֶשׁ עֵשְׂרֵה מְדוֹת הַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בְּקַל וְחִמְרָה וּבְגִזְרָה שְׁוֹה וְכוּ'²¹. וּמְבָאֵר, דְּעַל יְדֵי כָּל מְדָה וּמְדָה (מִי"ג הַמְדוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן) מִתְגַּלִּים עֲנִינִים חֲדָשִׁים.

(13) אגה"ק סכ"ג (קלו, סע"א ואילך).

(14) ברכות כא, ב. מגילה כג, ב. ועוד.

(15) ראה שו"ע אדה"ז או"ח הל' ברכות השחר ר"ס נב, "תפלת צבור היא רצוי' ומקובלת לעולם שנאמר כבר לא ימאס".

(16) דהגם שגם כשיודע שלא תמלא בקשתו – כי עליו נאמר (ישעי' א, טו. רמב"ם הל' תשובה פ"ד ה"ז) „גם כי תרכו תפלה אינני שומע" – פשוט שבתפלתו מקיים מצות תפלה, מ"מ, המבוקש דתפלה הוא שהקב"ה ימלא בקשתו. ולא עוד אלא שיש ציווי וחיוב להשתדל שהקב"ה ימלא בקשתו. ראה שו"ע אדה"ז שם רסנ"ב. ובכ"מ.

(17) ברכות סג, ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"י.

(18) ועפ"ז יומתק המשך הענינים בהל' ת"ת שם, "שאין התורה נקנית אלא בחבורה ואמרו חכמים עשרה שיושבים כו".

(19) ויש לומר, שבהל' ת"ת שם מדבר בשני הענינים: „שאין התורה נקנית אלא בחבורה", ולאח"ז מוסיף „ואמרו חכמים עשרה שיושבים כו' שכונה שרוי' ביניהם", שהמעלה היא גם בהמשכה.

(20) ויש לומר, דזה שמעתיק בהמאמר גם „ר' ישמעאל אומר" הוא כי „ישמעאל" על שם „שמע ה' אל עניך" (לך לך טז, יא) מורה על ההמשכה שע"י תפלה, ולכן מעתיק גם „ר' ישמעאל אומר" לרמז שייג המדות שהתורה נדרשת נמשכים מיגמה"ר שבתפלה. ראה לקמן סעיף ט.

(21) תו"כ בתחלתו.

והטעם על זה הוא, כי "ג מדות שהתורה נדרשת בהן הם כנגד י"ג מדות הרחמים. וכתורת הרב המגיד²² דכשאמר משה אל נא רפא נא לה²³, דשם אל הוא מדה הראשונה²⁴ דיי"ג מדות הרחמים, אמר לו הקדוש ברוך הוא קל וחמר, ואביה ירוק ירק בפניה גו' קל וחמר לשכינה²⁵, מדה הראשונה דיי"ג המדות שהתורה נדרשת בהן. ומוסיף בהמאמר, שזהו גם הקשר דשני הפירושים בהרועה בשושנים²⁶, אל תקרי שושנים אלא שושנים בהלכות²⁷ ומה שושנה אית בה תליסר עליו אוף כנסת ישראל אית בה תליסר מכילין דרחמי²⁸, והקשר דשני הפירושים הוא²⁹ כי על ידי לימוד התורה (שושנים בהלכות) נמשכים י"ג מדות הרחמים. וזהו שעל ידי תורה דרבים נמשך אור עליון יותר, כי זה שעל ידי לימוד התורה נמשכים י"ג מדות הרחמים הוא³⁰ בעיקר על ידי לימוד תורה ברבים דוקא.

ווצריך להבין מה שאומר בתחלת הענין שעל ידי י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן מתגלים ענינים חדשים, דלכאורה, השייכות דיי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן להמדובר לעיל שעל ידי תורה דרבים נמשך גילוי אור עליון יותר, הוא, שיי"ג מדות אלו הם כנגד י"ג מדות הרחמים, והמשכת י"ג מדות הרחמים הוא בעיקר על ידי לימוד התורה ברבים דוקא, ומה נוגע כאן שעל ידי י"ג המדות שהתורה נדרשת בהן מתגלים ענינים חדשים.

וילש לומר הביאור בזה, דהחילוק בין תורה לתפלה הוא, שתפלה היא שְׁתַּפְּלָהּ מִבְּקָשׁ וּמִתְפַּלֵּל וְהִמְשִׁכָה מִלְמַעְלָה (שהקדוש ברוך הוא ממלא את בקשתו) נְעֻשִׁית עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה, מה שאין כן בעסק התורה, מכיון שהתורה שלומד היא דבר ה' (שישנו גם לפני עסק התורה דהאדם), הרי הפעולה שנעשית על ידי עסק התורה היא לכאורה שהתורה ואור אין סוף המלוכש בה יומשה להאדם. ועל פי זה מקום לומר, שהמעלה דתורה דרבים על תורה ביחיד היא (בעיקר) רק בנוגע להאדם העוסק בתורה. דהגם שאומר בהמאמר שהמעלה דתורה ברבים היא (לא רק בקבלת האדם, שהתורה נקנית אצלו יותר, אלא גם) בהמשכה מלמעלה (כנ"ל סעיף ב), שעל ידי לימוד התורה ברבים נמשך גילוי אור עליון יותר, מכל מקום מקום לומר, שכל הענין דלימוד התורה הוא שעל ידי הלימוד מאיר אור התורה (שישנו גם קודם הלימוד) להאדם הלומדה, ועל ידי לימוד התורה ברבים מתגלה

22) אור"ת (הוצאת קה"ת) ס"פ בהעלותך (מו, ב). בהוצאת תשמ"א ואילך – סי' קלז). וראה גם אור"ת בהעלותך ע' תב. שם פ' ראה ע' תשפה. המשך יונתי תר"ם ע' מט. סה"מ תרכ"ט ועטר"ת שבערה 3.

23) בהעלותך יב, יג.

24) ראה לקו"ש ח"ד ס"ע 1348 ואילך. וש"נ.

25) בהעלותך שם, יד. ב"ק כה, א. הובא בפרש"י עה"פ.

26) שה"ש ו, ג.

27) ראה זח"ב כ, ב. שם עדר, א. שבת ל, ב.

28) הקדמת זוהר בתחילתה.

29) ראה גם המשך וככה תרל"ז פס"ט ע' קט) „ענינים (דשני פירושים אלה) אחד הוא“.

30) ראה בהמאמר (דשנת תרפ"ח) רפ"ב.

להאדם אור נעלה יותר. ולכן מביא בהמאמר שעל ידי י"ג המדות שהתורה נדרשת בהן מתגלים ענינים חדשים. דכמו שהתפלה ממשכת רצון חדש, יהי רצון³¹, על דרך זה בתורה, על ידי לימוד התורה על פי י"ג המדות שהתורה נדרשת בהן מתגלים ענינים חדשים. והטעם על זה הוא, כי י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן הם כנגד י"ג מדות הרחמים, שלמעלה מהתורה. דתורה היא חכמתו של הקדוש ברוך הוא, ראשית ההשתלשלות, וי"ג מדות הרחמים הם למעלה מהשתלשלות. ועל ידי שהאדם לומד תורה על פי י"ג המדות הוא ממשיך בהתורה (השתלשלות) י"ג מדות הרחמים שלמעלה מהשתלשלות, ועל ידי זה נמשכים בתורה ענינים חדשים³². וזהו שעל ידי לימוד התורה דרבים נמשך מלמעלה אור עליון יותר, כי המשכת י"ג מדות הרחמים שעל ידי לימוד התורה היא בעיקר בלימוד התורה ברבים דוקא, היינו שהדרגא ד"ג מדות הרחמים שנמשכת על ידי לימוד התורה ברבים היא דרגא נעלית יותר.

ד) וממשיך בהמאמר³³ עוד מעלה בתפלת רבים, שההמשכה מלמעלה שעל ידי תפלת הרבים היא לא לפי ערך האתערותא דלתתא שלהם. דנוסף לזה שהאתערותא דלתתא דתפלת רבים מגעת למעלה יותר שלכן היא ממשכת המשכה נעלית יותר, הנה על ידי תפלת רבים נמשכת המשכה מלמעלה שלא לפי ערך האתערותא דלתתא, גם לא לפי ערך האתערותא דלתתא דרבים. דזהו שאמרו רז"ל³⁴ שתפלת רבים בכל ימי השנה היא כמו תפלת יחיד בעשרת ימי תשובה, שכמו שההמשכה שעל ידי תפלת יחיד בעשרת ימי תשובה היא לא לפי ערך ההעלאה שלו [שלכן הוא בעשרת ימי תשובה דוקא, מפני שעשרת ימי תשובה הם עת רצון], כמו כן הוא ההמשכה שעל ידי תפלת רבים (בכל ימי השנה), שהיא לא לפי ערך ההעלאה (גם לא לפי ערך ההעלאה דרבים). ועל דרך זה הוא בתורה דרבים, שההמשכה שעל ידי לימוד התורה דרבים היא לא לפי ערך הלימוד דהרבים.

וצריך להבין, דגם בהביאור (שבתחלת המאמר) שהאתערותא דלתתא דרבים ממשכת אור נעלה יותר, מבאר שההמשכה שעל ידי אתערותא דלתתא דרבים היא י"ג מדות הרחמים, דיי"ג מדות הרחמים הם למעלה מהשתלשלות, והמשכה שלמעלה מהשתלשלות היא שלא לפי ערך האתערותא דלתתא, ואף על פי כן מוסיף אחר כך (עוד ענין) שההמשכה שעל ידי רבים היא שלא לפי ערך האתערותא דלתתא דהרבים. ונקודת הביאור בזה, שהפוננה בזה שמוסיף שההמשכה שעל ידי רבים היא שלא לפי ערך האתערותא דלתתא שלהם, היא, שההמשכה שעל ידי רבים היא לא רק שההמשכה היא יותר מהעבודה [דענין

(31) ראה בהנסמן להלן הערה 72. ועוד.

(32) ראה המשך תרס"ו (ע' שפג. שם ע' שצג. ועוד) ש"הגם דלכאורה כל הענינים דתושבע"פ (שחידשו חז"ל) הכל מתושב"כ, הנה באמת, כל עניני תושבע"פ הן בבחי' חידוש בכח עצמם ויגיעתם דוקא, וע"י היגיעה שלהם המשיכו, לא מבחי' תוה"ק לבד כ"א מבחי' העלם העצמי דא"ס". וראה לקו"ש ח"ט ע' 387 הערה 54.

(33) פ"ב.

(34) ר"ה ית, א.

זוה הוא בכל המשכה שלמעלה מהשתלשלות], אלא גם שההמשכה היא (בעיקר) מצד למעלה³⁵, על דרך³⁶ אתערותא דלעילא מצד עצמה שנמשכת³⁷ ממקום שאין אתערותא דלתתא מגעת לשם³⁸.

ויש לומר שהוא על דרך הענין דיגעתי ומצאתי³⁹, שהידיעה הבאה על ידי היגיעה היא באופן דמצאיה (מצאתי) שלא לפי ערה היגיעה, ושני אופנים בזה. ההצלחה בידיעת והבנת הענין שהתייגע בו – על דרך המעלה דתפלת רבים, שההמשכה היא למעלה מהשתלשלות (למעלה מסדר והדרגה), אבל (רק) ממקום זה שלשם הגיעה האתערותא דלתתא. ושההצלחה בידיעת התורה הבאה על ידי יגיעת האדם היא במקום שלא התייגע בו כלל, הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו ממקום אחר⁴⁰ – על דרך ענין השני דתפלת רבים, שההמשכה שעל ידי העבודה (תפלה) היא על דרך אתערותא דלעילא מצד עצמה שאתערותא דלתתא (גם האתערותא דלתתא דתפלת רבים) אינה מגעת לשם. אלא שמכל מקום המשכה זו באה על ידי תפלת רבים, בדוגמת שגם שתורתו עומלת לו במקום אחר הוא על ידי העמל דהאדם⁴¹.

ה) ויש לומר שהחילוק דשני ענינים אלה הוא גם בשרשם, ב"ג מדות הרחמים. והענין הוא, דמספר⁴² י"ג (תיקוני דיקנא) הוא י"ב עם אחד. ד"ב הוא י"ב בקר (שבבריאה), והא' (המיתוסף על י"ב) הוא הים שעומד עליהם (מלכות דאצילות). ולמעלה יותר, י"ב הוא י"ב גבולי אלכסון שבאצילות, והא' (המיתוסף על י"ב) הוא למעלה מאצילות. ויש לומר דזה ש"ג הוא למעלה מהשתלשלות, הוא, כי על ידי הא' שמיתוסף בה"ב, גם ה"ב הם למעלה מהשתלשלות. ויש לומר, דשני אופנים (מדריגות) בזה. שהא' נמשך בה"ב כמו שהם במקומם, דבאופן זה, גם לאחרי שנמשך בהם הא', הם גבול (גבולי אלכסון), אלא שעל ידי שנמשך בהם הא' שלמעלה מהשתלשלות יש בהם כח בלתי מוגבל. ועוד אופן, שה"ב

35) כמ"ש בהמאמר בנוגע לתפלת יחיד בעשיית (הובא לעיל), שההמשכה היא מפני שעשיית הם עת רצון.

36) אבל לא ממש – ראה לקמן הערה 41.

37) לקו"ת שה"ש כד, א.

38) ראה סה"מ תרכ"ט ע' רט בשוה"ג שהוא „ע"ד אתעדל"ע שלמעלה מאתעדל"ת".

39) מגילה ו, ב.

40) סנהדרין צט, ב.

41) מהמשך הענינים בהמאמר (וראה לקמן סעיף ח) משמע, שגם המשכה זו נמשכת ע"י העבודה [ודלא כאתעדל"ע הג' שבלקו"ת שם].

ואולי יש לומר, דכיון שכל התורה ענין אחד, לכן גם העמל במקום אחד פועל שהתורה עומלת לו במקום אחר. אלא שמ"מ, כיון דזה שהתורה עומלת לו ממקום אחר הוא שנמשכת לו ידיעה בענין פרטי – השייכות והדמיון דהאתעדל"ת (העמל דהאדם) עם האתעדל"ע (התורה עומלת לו) בזה ששניהם הם תורה אחת (כללות התורה) אינו מספיק, ולכן הוא דוגמת אתעדל"ע שמצד עצמה.

ועד"ז צריך לפרש בהנמשל, שהשייכות והדמיון דתפלת רבים לההמשכה שעל ידה, היא רק שייכות כללית וכיו"ב. ועצ"ע.

42) בהבא לקמן – ראה אוה"ת בראשית ח, רע"א.

מתעלים ונכללים בהא', שעל ידי זה הם יוצאים מהגבלתם ונעשים בבחינת בלי גבול. ויש לומר דוהו שאחד בגימטריא י"ג, שכל הי"ג הם אחד.

ויש לומר, דשני הענינים בהמשכה שעל ידי עבודה (תפלה או לימוד התורה) דרבים, שהמשכה היא שלא בהדרגה (למעלה מהשתלשלות), ושעל ידי עבודתם נמשך גם ממקום שאי אפשר לאתערותא דלתמא (גם לאתערותא דלתמא דרבים) לעורר שם, הוא בשתי דרגות הנ"ל. דבהדרגא ד"ג, שהא' נמשך בהי"ב, כיון ש"ב הוא גבול, ההמשכה משם היא על ידי אתערותא דלתמא. אלא שעל ידי הא' שנמשך בהי"ב, ההמשכה היא שלא בהדרגה (בדוגמת יגעתי ומצאתי). ובהדרגא ד"ג, שהי"ב נכללים בהא' וכל הי"ג הם בלי גבול, ההמשכה משם היא דוגמת אתערותא דלעילא שמצד עצמה.

(ו) ויש לקשר זה עם חג הגאולה י"ב י"ג תמוז, שבי"ב תמוז [יום ההולדת של בעל הגאולה] הודיעו לו שהגיעה פקודה לשחררו, והשחרור בפועל היה בי"ג תמוז⁴³. ויש לומר, דזה שבי"ב (תמוז) הודיעו לו על דבר השחרור, הוא ענין י"ב כמו שנמשך בו הא'⁴⁴. וכיון ש"ב כמו שהוא במקומו, גם כשנמשך בו הא', הוא גבול, לכן בי"ב היה עדיין לפני הגאולה בפועל. כי ענין הגאולה הוא למעלה ממדידה והגבלה [ובפרט להמבואר בהמכתב דבעל הגאולה] שבא בתור הקדמה להמאמר דבור המתחיל עשרה שיושבין] שלא אותו בלבד גאל הקדוש ברוך הוא אלא גם את כל ישראל, כולל גם אלו אשר בשם ישראל (רק⁴⁵) יכונה⁴⁶. ולהוסיף, שבזה נכללים גם הדורות שלאחרי זה, כי הגאולה ד"ב-י"ג תמוז היא פעולה נמשכת, שממשכת גאולה לכל ישראל שבמשך כל הדורות, גאולה בנוגע ללימוד התורה וקיום המצוות שלהם וגם גאולה בנוגע לענינים הגשמיים שלהם, בני חיי ומזוני, שיהיו כולם „רויחי", למעלה ממדידה והגבלה. ויתירה מזו, שהיא (הגאולה ד"ב-י"ג תמוז) גם הקדמה והכנה לגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו⁴⁷, שאז יהיה אמיתית הענין דלמעלה ממדידה והגבלה], והגאולה בפועל היתה בי"ג בגימטריא אחד, שהי"ב מתעלים בהא', למעלה מהגבלה.

(ז) וממשיך בהמאמר³³, דהגם שתורה היא המשכה מלמעלה למטה מכל מקום גם בתורה צריכה להיות עבודה וגיעה, ושני ענינים בזה. שבכדי שלימוד התורה יהיה כדבעי הוא על ידי [הקדמת⁴⁸] עבודת התפלה, דכל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה

(43) מכתב בעל הגאולה נדפס באגרות קודש שלו ח"ב ע' 50, ובקונטרס יב"ג תמוז תרפ"ח (קה"ת תש"ג)

ע' 15.

(44) ויש לומר, דזהו שכותב במכתבו הנ"ל שבי"ב תמוז הודיעו לו (לא רק שהגיעה פקודה לשחררו, אלא

גם) שתעודת החופש יקבל בי"ג תמוז.

(45) ראה לקו"ש ח"ח ע' 329 ואילך.

(46) בהמכתב שבהקדמה להמאמר כ"ז בנוגע י"ב תמוז. ויש לומר, שזהו מפני שכללות יגמה"ר (גם

הדרגא ד"ב שנמשך בהם הא') הם בכללות למעלה מהשתלשלות.

(47) ראה לקו"ש ח"ח ע' 314 ואילך.

(48) כ"ה בלקו"ת ויקרא ה, א.

אין לו⁴⁹. ושגם לימוד התורה עצמו צריה להיות בעבודה וגייעה. וכזה שני ענינים. הגיעה בהבנת התורה, יגיעתי ומצאתי. והגיעה בתורה לשנות טבעו ורגילותו, כמאמר רז"ל⁵⁰ שאינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד⁵¹, שאז דוקא נקרא עובד אלקים.

וצריה להבין, הרי ענין האתערוותא דלתתא שבתורה הוא לכאורה בעיקר בהגיעה שצריכה להיות בלימוד התורה עצמו, והסדר בהמאמר הוא שבתחלה מבאר שבכדי שלימוד התורה יהיה כדבעי צריכה להיות העבודה והגיעה דתפלה ולאחרי זה אומר (כמו דבר נוסף) שצריכה להיות גייעה גם בלימוד התורה עצמו. ולהעיר, שגם בתניא⁵² מדבר בשני ענינים אלה, הגיעה בתורה והגיעה בעבודת ה' בכלל שעיקר העבודה הוא עבודת התפלה⁵³, וסדר הענינים שבתניא הוא, שבתחלה מביא הפסוק⁵⁴ ושבתם וראיתם גו' בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, דעל פסוק זה איתא בגמרא שעובד אלקים הוא מי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד, שינוי טבע הרגילות בלימוד התורה, ומאמר רז"ל זה הוא המקור להמבואר שם שגם קיום כל המצוות [ובפרט עבודת התפלה] צריה להיות באופן זה. ומזה (שסדר הענינים בהמאמר הוא באופן הפוך מהסדר שבתניא) מוכח עוד יותר שסדר הענינים בהמאמר הוא בכונה.

ח) ויובן זה בהקדים ביאור הדיוק (שבהמאמר) הגם שתורה היא המשכה מלמעלה למטה. דהביאור בזה בפשטות הוא, דכיון שתורה היא המשכה מלמעלה למטה, אין צורך ברבים. דבתפלה שהמשכה היא על ידי עבודת המטה צריה שעבודת המטה תהיה עבודה דרבים, מה שאין כן בתורה שהיא המשכה מלמעלה, אין חילוק אם המטה הוא רבים או יחיד. ועל פי הודוע⁵⁵ שהטעם שעל ידי תפלה נמשך רצון חדש הוא מצד גודל העילוי דהעלאת מיין נוקבין, למעשה ידיה תכסוף⁵⁶, יש לומר, שהכונה בהדיוק שתורה היא המשכה מלמעלה למטה היא גם לאידך גיסא, דכיון שהתורה היא המשכה מלמעלה, גם על ידי לימוד תורה דרבים אי אפשר להיות המשכה נעלית ביותר כהמשכה שעל ידי תפלה [דרבים].

ועל פי זה יש לבאר סדר הענינים בהמאמר, שבתחלה מבאר העבודה והגיעה דתפלה שצריכה להיות בשביל עסק התורה ולאחרי זה העבודה והגיעה שבלימוד

49) יבמות קט, ב. וראה לקו"ת ויקרא שם. הערה ז בהמאמר דשנת תרפ"ח שם.

50) חגיגה ט, ב. וראה בארוכה תניא פט"ו.

51) בכמה מקומות הובאה הגירסא (כבע"י) „אחת" (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"ג). ועוד. וראה לקו"ש חכו'

ע' 208 הערה 45).

52) פט"ו.

53) שלכן נקראת בשם עבודה (סתם). וראה לקמן סעיף ח.

54) מלאכי ג, יח.

55) ראה לעיל ע' רנב-ג (ס"ג). וש"נ.

56) איוב יד, טו.

התורה עצמו, כי עיקר העבודה והיגיעה היא עבודת התפלה, שלכן נקראת בשם עבודה סתם. פי ענין העבודה הוא שינוי הטבע והרגילות, וזה נעשה בעיקר על ידי עבודת התפלה. ובפרט על ידי תפלת העמידה שהאדם המתפלל הוא כעבדא קמי מאריה⁵⁷, ביטול בתכלית. ולכן מקדים בהמאמר העבודה והיגיעה לתפלה שבשביל עסק התורה, כי העבודה והיגיעה דעסק התורה (מצד עצמה) אין בכחה להמשיך המשכה שלא לפי ערך העבודה כלל. וזה שעל ידי לימוד התורה (דרבים) נעשה המשכה שלא לפי ערך העבודה כלל, כהמשכה שעל ידי תפלה (דרבים), היא בעיקר על ידי העבודה דתפלה שבשביל עסק התורה. אלא שביאור זה אינו מספיק, כי בתורה, ההמשכה שלא לפי ערך ההעלאה באה בידיעת והבנת התורה, שהצלחתו בידיעת והבנת התורה היא שלא לפי ערך היגיעה שלו, ולכן צריכה להיות גם היגיעה דשינוי הטבע והרגילות בלימוד התורה עצמו, שעל ידי זה, הלימוד שלו הוא כלי להמשכה שעל ידי העבודה דתפלה (שבשביל עסק התורה).

וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּבִיאוֹר הַשְּׁיִיכוֹת דְּהַשׁוּנָה פְּרָקוּ מֵאֵה פְּעָמִים וְאַחַד (היגיעה דשינוי הטבע והרגילות בלימוד התורה) ל"ג מדות הרחמים, דעל ידי הלימוד בפעם המאה ואחד, גם הלימוד דמאה הפעמים שלפני זה הוא באופן של עבודה. בדוגמת המבואר לעיל (סעיף ה) בהמספר י"ג, שעל ידי הוספת האחד, נעשה עילוי (שינוי או הוספה על כל פנים) בהי"ב.

ט) וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבֹאֵר שְׁבַתוֹרַת הָרַב הַמְּגִיד הַמּוֹבָאֵת בְּהַמְאָמֵר כִּנּוּל שְׁעַל יְדֵי שְׁמִשָּׁה הַזְכִּיר שֵׁם אֵל (מדה הראשונה ד"ג מדות הרחמים) אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קַל וְחוֹמֵר (מדה הראשונה ד"ג מדות שהתורה נדרשת), מְדִיִּיק שְׁמִשָּׁה בַּתְּפִלָּתוֹ אָמַר אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ. דִּישׁ לוֹמֵר, שֶׁהַדְּיוֹק בַּתְּפִלָּתוֹ הוּא לְרַמּוֹ שְׁעֵיקָר הַמְּשַׁכֵּת י"ג מְדוֹת הַרְחָמִים שְׁלִמְעֵלָה מֵהַשְׁתַּלְּשׁוֹת הוּא בַּתְּפִלָּה, וְעַל יְדֵי זֶה בָּאֵה אַחַר כֶּה הַמְּשַׁכֵּה גַם בַּתּוֹרָה. וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם דְּעֵנִין הַמְּשַׁכֵּה שְׁלֵא לְפִי עֵרָף הַהֶעֱלָאָה שְׁעַל יְדֵי תוֹרָה (דרבים) לְמַדִּין מֵהַמְּשַׁכֵּה שְׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה (דרבים), כִּי עֵיקָר (וּמְקוֹר) עֵנִין זֶה הוּא בַּתְּפִלָּה, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ אַחַר כֶּה גַם בַּתּוֹרָה.

וְלְהוֹסִיף⁵⁸, דְּעֵנִין זֶה (שְׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נִמְשָׁךְ אַחַר כֶּה גַם בַּתּוֹרָה) מְרוּמָז גַם בְּשֵׁנֵי הַקְּאֵפִיטְלָאָה תְּהֵלִים הַשְּׁיִיכִים לְיוֹם הַהוֹלָדָת⁵⁹ דְּבַעַל הַגְּאוּלָּה בְּשָׁנָה זו.

57) שבת י"ד, א.

58) בהבא לקמו, ראה בארוכה ד"ה עשרה שיושבין דט"ו תמוז שנה זו (תשמ"ב), שבא בהמשך למאמר זה (לקמן ע' שכג ואילך).

59) ע"פ המנהג לומר הקאפיטל תהלים המתאים למספר שנותיו* (מכתב כ"ק מ"ח אדמו"ר, נדפס בקובץ מכתבים ע"ד אמירת תהלים. אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מוהר"צ ח"י ס"ע נג), סימו קאפיטל קב והתחילו ב"ב תמוז שנה זו (תשמ"ב) לומר מזמור קג שבתהלים.

* וזה שייך גם לאחר ההסתלקות – ראה רשימת כ"ק אדמו"ר מוהר"צ בהוספות לסה"מ פ"ת ע' שנו. לקו"ש ח"ה ע' 103 ואילך. ח"כ ס"ע 400. ד"ה ויהיו חיי שרה ה'תשמ"א ס"ט (סה"מ מלוקט ח"ב ע' קנב). ועוד.

דְּבַמְזֹמֹר קַב [שְׁשִׁייה לְהַסִּיּוּם דְּשָׁנַת הַק"ב] מִתְחִיל בַּתְּפִלָּה לְעֵנִי גו', וּבְהַמְשָׁךְ הַמְזֹמֹר⁶⁰ אוֹמֵר תִּכְתֵּב זֹאת לְדֹר אַחֲרוֹן גו' דְּקֵאֵי עַל הַתּוֹרָה שֶׁהִיא נִצְחִית. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּמְזֹמֹר קַב [שְׁשִׁייה לְשָׁנַת הַק"ג, מִתְחִיל מִיּוֹם הַהוֹלָדֶת] שְׁמִתְחִיל בְּרִכֵּי נִפְשֵׁי אֶת ה' שֶׁהוּא תִּפְלַת שְׂבַח וְהוֹדֵיָהּ, וּבְהַמְשָׁךְ הַמְזֹמֹר⁶¹ אוֹמֵר בְּרִכּוֹ ה' מִלְּאֲכִיו גְּבוּרֵי כַח עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמּוֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, בְּרִישָׁא עוֹשֵׂי וְהֵדֵר לְשִׁמּוֹעַ⁶², הַקְדַּמַת נַעֲשֵׂה לְנִשְׁמַע שְׁהִיתָה הַכְּנָה לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה.

י"ד) וְהִנֵּה יְדוּעָה תּוֹרַת הַבַּעַל שֶׁם טוֹב⁶³ דְּכָל מָה שְׁאֲדָם רוּאָה אוֹ שׁוֹמֵעַ הוּא הוֹרְאָה בַּעֲבוּדַת הַשֵּׁם. וּמוֹסִיף הָרַב הַמְּגִיד⁶⁴ שְׁכָל מָה שְׁרוּאָה וְשׁוֹמֵעַ וְכָל מְקָרָה שִׁיקְרָה לְאֲדָם הוּא בְּשִׁבִיל עֲבוּדַת ה'. וְהַבִּיאֹר בְּזוֹה, כִּי גַם כָּל מְקָרָה הוּא בְּהַשְׁגָּחָה פְּרֻטִית, וְזֶה שְׁנִקְרָא בְּשֵׁם מְקָרָה הוּא שְׁלֵמָטָה בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא בְּאוּפֹן שֶׁל מְקָרָה. וְעַל דֶּרֶךְ מָה שְׁכָתוּב⁶⁵ כִּי יִקְרָא קֹז צְפוּר לְפָנֶיהָ וְאָמְרוּ רַז"ל⁶⁶ פְּרֻט לְמִזְמוֹן, דִּהְגַּם שְׁכָל הָעֵנִינִים הֵם בְּהַשְׁגָּחָה פְּרֻטִית, וְיִתִּירָה מִזּוֹ שֶׁהֵם מִזְמוֹנִים מִמַּחְשְׁבָה הַקְדוּמָה דְּאֲדָם קְדָמוֹן, מְכָל מְקוֹם, אוֹמֵר הַכְּתוּב כִּי יִקְרָא קֹז צְפוּר פְּרֻט לְמִזְמוֹן, כִּי יִשְׁנֵם עֵנִינִים שֶׁהַכּוֹוֹנָה שְׁבָהֵם נְשַׁלְּמַת עַל יְדֵי שְׁגָם לְמָטָה הֵם בְּאוּפֹן דְּמִזְמוֹן, וְיִשְׁנֵם עֵנִינִים שֶׁהַכּוֹוֹנָה שְׁבָהֵם נְשַׁלְּמַת עַל יְדֵי שְׁלֵמָטָה הֵם בְּאוּפֹן דְּמְקָרָה, כִּי יִקְרָא. וּמִזֶּה מוֹבֵן בְּמִכָּל שְׁכּוֹן בְּנוֹגַע לְהָעֵנִינִים שְׁבַתּוֹרָה, שְׁכָל הַפְּרֻטִים שְׁבָה, גַּם כְּשֶׁנִּרְאִים בְּחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁהֵם רַק בְּדֶרֶךְ אֲגַב (עַל דֶּרֶךְ מְקָרָה), הֵם הוֹרְאָה⁶⁷.

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמֵר, דִּזֶּה שֶׁהַמְּדָה דִּי"ג הַמְּדוֹת שְׁבַתּוֹרָה שְׁנִמְשָׁכָה מִי"ג מְדוֹת הַרְחֻמִּים שְׁבַתּוֹרָה הִיא מְדַת קַל וְחוֹמֵר הוּא לְהוֹרוֹת, דִּהְגַּם שְׁעִיקָר הַהַמְשָׁכָה דִּי"ג מְדוֹת הַרְחֻמִּים הוּא בַּתְּפִלָּה וְעַל יְדֵי זֶה בָּאָה הַהַמְשָׁכָה גַּם בַּתּוֹרָה, מְכָל מְקוֹם, יֵשׁ מְעַלָּה בְּהַהַמְשָׁכָה שְׁבַתּוֹרָה לְגַבֵּי הַהַמְשָׁכָה שְׁבַתּוֹרָה, עַל דֶּרֶךְ מְדַת קַל וְחוֹמֵר, דִּהְגַּם שֶׁהַחֲמוּר לְמִיּוֹד מְהַקֵּל, מְכָל מְקוֹם, הוּא חֲמוּר לְגַבֵּי הַקֵּל. וְכִמוֹ שְׁמִבְּאָר בְּהַמְּאָר⁶⁸ דִּזֶּה שְׁלֵמִידִין הַהַמְשָׁכָה שְׁלֵא לְפִי עֲרָה הַהַעֲלָאָה שְׁעַל יְדֵי תּוֹרָה דְּרַבִּים מִהַהַמְשָׁכָה שְׁעַל יְדֵי תִּפְלַת רַבִּים הוּא לִימוּד בְּאוּפֹן דְּמְכָל שְׁכּוֹן, קַל וְחוֹמֵר.

וְהָעֵנִין הוּא, דִּהַחִילּוּק בֵּין תּוֹרָה וְתִפְלָה הוּא עַל דֶּרֶךְ הַחִילּוּק בֵּין בְּרָכָה וְתִפְלָה⁶⁹. דְּבַתְּפִלָּה, הַמְּתַפְּלֵל הוּא לְמָטָה וּמְבַקֵּשׁ שִׁישְׁפִיעֵנו לוֹ מִלְּמַעְלָה, וּבְבִרְכָה, הַמְּבַרְךָ [זֶה שִׁישׁ לוֹ

60 פסוק יט.

61 פסוק כ.

62 שבת פח, א.

63 כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספות סי' קיט ואילך. וש"נ.

64 לקו"א סי' ריג (נב, ב ואילך).

65 תצא כב, ו.

66 חולין קלט, א. פרש"י עה"פ (תצא שם).

67 וזה גופא שנראים בחיצוניות שהם רק בדרך אגב – גם בזה יש כוונה (במכש"כ מענין המקרה

שבעולם, שהוא לפי שהכוונה דכמה ענינים נשלמת דוקא באופן זה).

68 פ"ד.

כח לברכה, כמו הכהנים שניתן להם כח לברכה] הוא למעלה מהמקור שממנו נמשכת הברכה ומצוה שתהיה ההמשכה למטה. וכהלשון בברכת כהנים יברכה ה' וגו'⁶⁹, שהוא לשון ציווי. ועל דרך זה הוא בהמשכת ההשפעות שעל ידי תורה. דכיון שפטר תורה הוא הפקר לכלי⁷⁰, הרי ביכלתו של כל אחד מיישראל לזכות בה על ידי עסק התורה באופן שהיא נעשית תורתו⁷¹ (דהלומד), ונעשה בעל הבית כביכול על התורה ומכל שכן על המשכת ההשפעות שעל ידי התורה.

ועוד מעלה בברכת כהנים⁷², שההמשכה דברכת כהנים היא מלמעלה מהשתלשלות. דברכה בכלל היא להמשיך מה שכבר נמצא בהמקור ולא דבר חדש, דבענין זה מעלה בתפלה לגבי ברכה, שעל ידי התפלה נעשה רצון חדש. ובברכת כהנים שתי המעלות, שההמשכה היא מלמעלה מהשתלשלות, ובדרך ציווי. וכמו כן הוא בההמשכה שעל ידי תורה, שיש בה שתי המעלות, שההמשכה היא מלמעלה מהשתלשלות ובאופן דציווי. וזוהי המעלה בההמשכה שעל ידי תורה (דרבים) לגבי ההמשכה שעל ידי תפלה (דרבים), דההמשכה שעל ידי תורה היא באופן שהוא בעל הבית על ההמשכה.

יא) והנה אף שברכת כהנים היא מצוה בפני עצמה, קבועה חכמים בתפלה⁷³. ומזה מוכן, דהגם שתפלה היא מלמטה למעלה, מכל מקום, על ידי התפלה מגיעים לההמשכה דברכת כהנים שהיא מלמעלה למטה. ועל פי זה יש להוסיף בהלימוד דקל וחומר, דכמו שתפלה וברכת כהנים, הגם שהם ענינים שונים, דתפלה היא בקשה (מלמטה למעלה) וברכת כהנים היא ציווי (מלמעלה למטה), ואף על פי כן על ידי התפלה מגיעים לברכת כהנים, על דרך זה הוא בתורה ותפלה, דהגם שההמשכה דיי"ג מדות הרחמים שלמעלה מהשתלשלות שעל ידי לימוד התורה (מצד עצמה) היא למטה מההמשכה דיי"ג מדות הרחמים שעל ידי תפלה (כנ"ל סעיף ח), מכל מקום, על ידי לימוד התורה נמשכת (אחר כה) גם ההמשכה שעל ידי תפלה שלמעלה מההמשכה דיי"ג מדות הרחמים דתורה.

ויש להוסיף, שגם לימוד זה הוא באופן דקל וחומר. דתפלה היא מלמטה למעלה וברכת כהנים היא מלמעלה למטה, ואף על פי כן על ידי תפלה מגיעים לברכת כהנים, הרי בנוגע תורה ותפלה, שגם ההמשכה דתורה (מצד עצמה) היא י"ג מדות הרחמים שלמעלה מהשתלשלות ורק שהמשכה זו היא למטה מההמשכה דתפלה, זה שעל ידי התורה נמשכת גם ההמשכה דתפלה, הוא במכל שכן וקל וחומר. ויש לומר, דעל ידי שתורה היא תורתו

69) נשא ו, כב ואילך.

70) ראה רמב"ם הל' ת"ת רפ"ג. הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ד.

71) קידושין לב, ריש ע"ב. ע"ז יט, א.

72) בהבא לקמן, ראה ד"ה אמר ריב"ל כל כהן שמברך כו' תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט בתחלתו). ד"ה כה

תברכו תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ס"ע שטו ואילך). לקו"ש ח"י ס"ע 38 ואילך, ובהנסמן שם.

73) שו"ע אדה"ז או"ח רסקכ"ח. וש"נ.

שֶׁל הָאָדָם הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁהוּא בַעַל הַבַּיִת כְּכַיֵּכּוֹל עַל הַתּוֹרָה, עַל יְדֵי זֶה הוּא נֹעֵשֶׂה בַעַל הַבַּיִת גַּם עַל דְּרָגַת הַהִמְשָׁכָה דַּתְּפִלָּה שְׁנִמְשָׁכַת בַּתּוֹרָה. וְזֶהוּ שֶׁהִלְמִיד דַּתּוֹרָה וְתַפְלָה הוּא בְּמַדַּת קַל וְחוֹמֵר, כִּי הַהִמְשָׁכָה דַּתְּפִלָּה שֶׁעַל יְדֵי תּוֹרָה יֵשׁ לָהּ יִתְרוֹן לְגַבֵּי הַהִמְשָׁכָה דַּתְּפִלָּה מִצַּד עֲצָמָה.

יב) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דַּעַל יְדֵי הַמַּאֲמָר עֲשָׂרָה שְׁיוֹשְׁבֵינֵינוּ וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה שְׁנִיתָן מִבַּעַל הַגְּאוּלָּה לְלַמְדוֹ בְּחַג הַגְּאוּלָּה, עֲשֵׂה אֶת כָּל אֶחָד לְשִׁלּוּחוֹ שֶׁל בַּעַל הַגְּאוּלָּה לְעִסּוֹק בְּעִנְיָן זֶה, וְנִתֵּן לוֹ נְתִינָת כַּח מְיוֹחֶדֶת לְהַצְלִיחַ בָּזֶה, הַצְּלַחַה בְּהַתְיַסְדוֹת שִׁיעוּרִים בְּרַבִּים, וְהַצְּלַחַה בְּכָל הָעִנְיָנִים (הַמְּבֹאָרִים בְּהַמַּאֲמָר) הַנִּמְשָׁכִים עַל יְדֵי עִסְק הַתּוֹרָה דְּרַבִּים.

וְכָל זֶה בְּאוֹפֵן דְּבִרְכַת כְּהֻנִּים, שֶׁהַמְשָׁכַת הַבְּרָכָה הִיא בְּאוֹפֵן דְּמַהִירוֹת, כְּמְבֹאָר בְּלִקוּטֵי תּוֹרָה דְּבוּר הַמַּתְחִיל וְהֵנָּה פָּרַח מִטָּה אֶהְרֹן גו' וַיִּגְמֹל שְׁקָדִים⁷⁴, וְעַל יְדֵי הַשְּׁקָדִים הַטּוֹבִים דְּמִטָּה אֶהְרֹן יִהְפְּכוּ הַשְּׁקָדִים הַמְרִים⁷⁵ דְּגו' הַשְּׁבוּעוֹת⁷⁶ לְשִׁשּׁוֹן וְלִשְׁמֻחָה, בְּגְאוּלָּה הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלִימָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ.

74) לקו"ת ס"פ קרח (נה, ג ואילך). וראה גם ד"ה זה דש"פ קרח אדר"ח תמוז ה'תשל"ג (לעיל ע' רצא).

75) ראה לקו"ת שם (נו, ב). וראה ד"ה הנ"ל סעיף ט.

76) קה"ר עה"פ (יב, ז) וישב העפר. זו"ח שה"ש סא, ג. איכה צג, א. פרש"י עה"פ ירמ"א, יב.

סיכום וביאור המאמר

ביאור ראשון (סעיפים ב-ג)

במעלת תפלה ותורה דרבים. המשכת י"ג מדות הרחמים

במאמרו של אדמו"ר הרי"צ (סעיף א) מבאר שתפילת רבים ותורת רבים ממשיכים י"ג מדות הרחמים. וכ"ק אד"ש מה"מ עוסק בדברים אלו ומחדד את משמעותם:

על פי מאמר חז"ל שהתורה נקנית בחבורה, היה אפשר להבין שמעלת תורה דרבים היא שעל ידי הלימוד ברבים התורה נקנית יותר לאדם הלומד, אך התורה עצמה היא אותה תורה ביחיד וברבים. לכן במאמר משווה תורת רבים לתפילת רבים, שמזה מוכן, כפי שמפרש במאמר, שכשם שבתפילה בזכות הרבים נמשך אור עליון יותר, כך בתורת רבים נמשך אור עליון יותר (סעיף ב).

ועדיין היה אפשר להבין, שהכוונה היא שכשהאדם לומד לבדו נמשך לו אור מסויים מהתורה, וכשהאדם לומד בחבורה נמשך לו אור עליון יותר מדרגה גבוהה יותר בתורה. אך אין בזה חידוש בתורה כשלעצמה. ולכן מבאר במאמר שלימוד התורה ברבים קשור עם עניין י"ג מידות שהתורה נדרשת, שעל ידם מתווספים עניינים חדשים בתורה. שמזה מוכן שעל ידי תורה ברבים מתווסף ומתחדש בתורה עצמה.

וזוהי כוונתו במה שאומר שעל ידי תורת רבים ממשיכים י"ג מדות הרחמים. כי התורה עצמה היא בחינת חכמה דאצילות, וי"ג מדות הרחמים הם בדרגת הכתר שלמעלה מהאצילות, שעל ידי המשכה משם נתווסף בתורה (סעיף ג).

ביאור שני (סעיפים ד-ו)

במעלת תפילה ותורה דרבים. המשכה שלא לפי ערך ההעלאה

במאמרו של אדמו"ר הרי"צ (סעיף ב) מוסיף ומבאר שתפילת רבים היא המשכה שלא לפי ערך ההעלאה, ועד"ז בתורת רבים. וכ"ק אד"ש מה"מ עוסק בדברים אלו, ומחדד את ההוספה שבזה על האמור לעיל:

י"ג מידות הרחמים הם למעלה מהשתלשלות, וכל המשכה מהם היא שלא לפי ערך ההעלאה. אך בזה גופא ישנה המשכה שהיא יותר מעבודת האדם (שעליה דובר לעיל), וישנה המשכה נעלית יותר, שהיא בלי יחס לעבודה (שעליה מדובר כעת)⁵. ועד"ז ישנם

(5) בשולי הגליון מבאר, שעל זה הביא אדמו"ר הרי"צ בסעיף ב שתפילת רבים היא בדוגמת תפילה בעשרת ימי תשובה שהם עת רצון. שאז המשכה היא מצד רצונו של הקב"ה, בלי קשר לעבודת האדם.

ולפ"ז צריך לומר, שמה שהביא אדמו"ר הרי"צ בתחילת המאמר, שתפילת רבים אינה נמאסת אפילו אם אינם ראויים לכך, זהו ענין של המשכה יותר מהעבודה, אך עדיין עם יחס אליה.

ב' דרגות אלו בלימוד התורה. שישנה הצלחה בלימוד, באותו עניין שלומד ומתייגע. וישנה הצלחה בעניינים אחרים לגמרי, שלא התייגע בהם כלל (כמבואר כל זה בסעיף ד). וממשיך ומקשר ב' דרגות אלו לב' עניינים ב"ג מדות הרחמים. א' שמאיר ב"ב, או י"ב שמתעלים ונכללים בא' (סעיף ה). ומתקשר ג"כ לב' ימי הגאולה, י"ב תמוז בו התקבלה ההודעה על הגאולה, וי"ג תמוז בו היתה הגאולה עצמה (סעיף ו).

עיקר ההמשכה שלא לפי ערך ההעלאה, היא על ידי תפילה דווקא (סעיפים ז-ט)

במאמרו של אדמו"ר הרי"צ אומר: א. ענין תורה דרבים נלמד מתפילה דרבים. ב. תפילה היא המשכה על ידי עבודת האדם. ולכן כשהמתפללים הם רבים, עבודתם מגיעה למעלה יותר וממשיכה שלא לפי ערך ההעלאה. ג. תורה, באופן כללי, היא המשכה מלמעלה שלא על ידי עבודת האדם. ואעפ"כ, גם בה יש צד של עבודה. הן העניין של תפילה כהקדמה ללימוד התורה. והן העניין של היגיעה בתורה עצמה. ולכן גם בתורה זקוקים לכוח הרבים, שמעוררים למעלה יותר וממשיכים שלא לפי ערך ההעלאה.

בדברים אלו עוסק כ"ק אד"ש מה"מ, ומדקדק: אם רוצה לבאר שגם בתורה ישנו ענין העבודה, ולכן גם בה זקוקים לכוח הרבים, היה לו להביא רק את העניין של היגיעה בלימוד התורה. ומדוע מזכיר כאן את העניין של התפילה כהקדמה לתורה (סעיף ז).

ומכח שאלה זו, מבאר ומחדש הבנה חדשה במאמר:

ההבנה הפשוטה במאמר בדברים אודות עבודת המטה, היא כנ"ל, שכאשר זקוקים לעבודת המטה, אזי זקוקים לכוח הרבים. ואילו לא היינו זקוקים לעבודת המטה, לא היינו זקוקים לכוח הרבים. אך כאן מבאר בזה כוונה עמוקה יותר: דווקא ורק על ידי עבודת המטה, אפשר להמשיך המשכות נעלות שלא לפי ערך ההעלאה. כיון ש"למעשה יריך תכסוף". אך המשכה הבאה מלמעלה מצד עצמה, לא תהיה ממקום כה גבוה. וזוהי הסיבה הפנימית לכך שמדגיש שגם בתורה יש צד של עבודת המטה. להורות שגם בתורה יש את המעלה של "למעשה יריך תכסוף", וגם תורה יכולה להמשיך מאותו מקום נעלה⁶. ולפי זה ישנה תשובה לשאלה הנ"ל, מדוע מקדים לבאר את עניין העבודה שיש בתפילה כהקדמה ללימוד התורה. כי אכן עיקר הכוח להמשיך מאותו מקום נעלה הוא בתפילה דווקא, שבה הוא עיקר עניין העבודה. ועל ידי זה דווקא יש אח"כ כח בעבודה של יגיעה בתורה להמשיך ג"כ מאותו מקום נעלה (סעיף ח).

ולפי זה מובן ג"כ מה שעניין תורה דרבים נלמד מתפילה דרבים. כי כל העניינים שבתורה הם בתכלית הדיוק, וכשעניין אחד בתורה מלמד על עניין שני, הרי זו הוראה שהעניין הראשון הוא העיקר והיסוד, והעניין השני הוא הטפל אליו. וכך הוא בענייננו, שעיקר מעלת ההמשכה שעל ידי רבים היא בכוח העבודה שבתפילה דווקא, וממנה נמשך אח"כ גם בעבודה שבתורה (סעיף ט).

(6) ראה הצעת תוספת ביאור בדברים, במדור הבא.

ומקשר זה גם לפרקים קב-קג בתהלים, השייכים ל"ב תמוז שנה זו. שמתחילים בעניין התפילה ומסיימים בעניין התורה (סוף סעיף ט).

המעלה שיש בתורה על התפילה (סעיפים י-יא)

כנ"ל, כל העניינים שבתורה הם בתכלית הדיוק. ולכן כשעניין אחד נלמד מהשני בדרך קל וחומר, הרי גם זה בדיוק. כיון שגם בתוכן הפנימי של הדברים, העניין הראשון הוא קל, והעניין השני הוא חמור. ולענייננו, אדמו"ר הרי"צ בסיום מאמרו אומר שמעלת תורה דרבים נלמדת מתפילה דרבים בדרך קל וחומר. הרי שבתורה יש חומר ומעלה על תפילה.

ומבאר: תפילה היא המשכה על ידי בקשה, ובתורה ההמשכה על ידי ציווי, שהוא נעשה בעל הבית על ההמשכה. וזו כבר מעלה שבתורה על תפילה (סעיף י"ד).

זאת ועוד: אף שההמשכה שעל ידי תורה מצד עצמה, היא למטה מתפילה (כנ"ל בסעיפים הקודמים). אך לאחר מכן, על ידי לימוד התורה נמשכת גם ההמשכה שעל ידי תפילה. והרי זה מחדד עוד יותר שההמשכה שעל ידי תורה יש לה מעלה לגבי ההמשכה דתפילה (סעיף יא).

בס"ד. ט"ו תמוז ה'תשמ"ב*

עֲשֶׂה שְׂיֹשְׁבֵינָו וְעוֹסְקֵינָו בְּתוֹרָה שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּינֵיהֶם, וּמִבָּאָר כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחַמֵּי אֲדָמוֹר בְּעַל הַגָּאוּלָה בְּמֵאֲמָרוֹ דְּבוּר הַמִּתְחִיל זֶה שְׁנִיתָן עַל יָדוֹ לַחֲגִיגַת י"ב תְּמוּז הַרְאֵשׁוֹנָה (שְׁנַת תְּרַפ"ח), דִּהְגַּם שָׁגַם אֶחָד שְׂיֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה מִמְשִׁיךְ גִּילּוּי אֲלֻקוֹת, וְכִהְמֵשֶׁה מֵאָמַר הַמְשֵׁנָה וּמִנִּין אֲפִילוֹ חֲמֵשֶׁה כּו' אֲפִילוֹ שְׁלֹשָׁה כּו' אֲפִילוֹ שְׁנַיִם כּו' אֲפִילוֹ אֶחָד כּו', מְכַל מְקוֹם, הַהֲמִשְׁכָּה שְׁעַל יְדֵי תוֹרָה דְּרַבִּים הִיא הַמְשָׁכָה נְעֻלִית יוֹתֵר. דְּכִמּוֹ שְׁבַתְפִלָּה אָמְרוּ רַז"ל² תְּפִלַּת רַבִּים אֵינָה נְמֻאָסֶת, כִּי עַל יְדֵי תְּפִלַּת רַבִּים נִמְשָׁכִים י"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים שְׁלֹמְעֵלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְיִתִּירָה מִזּוֹ³ דִּהְהִמְשָׁכָה מִלְמַעְלָה שְׁעַל יְדֵי תְּפִלַּת רַבִּים הִיא לֹא לְפִי עֶרְךָ הָאֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא שְׁלֵהֶם (גַּם לֹא לְפִי עֶרְךָ הָאֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא דְרַבִּים), כְּמוֹ כֵן הוּא בְּתוֹרָה, שְׁעַל יְדֵי לִימוּד הַתוֹרָה דְּרַבִּים הוּא הַמְשָׁכָה י"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים שְׁלֹמְעֵלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת [דִּהְגַּם שְׁהִמְשָׁכָה דִּי"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים עַל יְדֵי עֶסֶק הַתוֹרָה הוּא מִצַּד מַעֲלַת הַתוֹרָה, דִּי"ג מִדּוֹת שְׁהַתוֹרָה נִדְרָשֶׁת בְּהֵן הֵם כְּנֶגֶד י"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים. דְּמִזָּה מוֹבֵן, שְׁהִמְשָׁכָה דִּי"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים הִיא גַּם כְּשֶׁאֶחָד יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה, מְכַל מְקוֹם הַמְשָׁכָה י"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים עַל יְדֵי עֶסֶק הַתוֹרָה הִיא בְּעִיקָר עַל יְדֵי לִימוּד תוֹרָה בְּרַבִּים דּוֹקָא, הֵינּוּ שְׁהַדְרָגָא דִּי"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים שְׁנִמְשָׁכָה עַל יְדֵי עֶסֶק הַתוֹרָה בְּרַבִּים הִיא דְרָגָא נְעֻלִית יוֹתֵר], וְיִתִּירָה מִזּוֹ, שְׁהִמְשָׁכָה שְׁעַל יְדֵי לִימוּד הַתוֹרָה דְּרַבִּים הִיא לֹא לְפִי עֶרְךָ הַלִּימוּד דְּהַרְבִּים.

(ב) וַיֵּשׁ לּוֹמַר, שְׁהַדְמִיּוֹן דְּתוֹרָה לְתַפְלָה, מְרוּמֵז גַּם בְּמֵאֲמַר הַמְשֵׁנָה הַנִּלְ וּמִנִּין אֲפִילוֹ אֶחָד שְׁנֵאֲמַר⁴ בְּכָל הַמְקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוּא אֱלִיָּה וּבִרְכָתִיָּה, דְּבְכָל הַמְקוֹם גּו' קָאֵי עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ [מְקוֹם שְׁהַשְׂכִּינָה בָּאָה שָׁם, אָבוּא אֱלִיָּה], שְׁבוּ נִיתָן רְשׁוּת לְהַזְכִּיר שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ [אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי]⁵, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׂיִידָה לְעִמּוּד הָעֲבוּדָה, קְרַבְנוֹת⁶ וְתַפְלָה⁷ [וְלַהוֹסִיף, שְׁגַם בְּרַכַּת כְּהֵנִים שְׁבָה הֵיוּ מְזַכִּירִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֶת הַשֵּׁם כְּכַתְּבוּ⁸, הֵיִתָּה אַחֲרֵי הַקְּרַבַּת תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר⁸ (הַהֲתַחֲלָה דְּכָל הַקְּרַבְנוֹת), וְגַם עֲכָשׁוּ קָבְעוּ חֲכָמִים בְּרַכַּת כְּהֵנִים

* מאמר זה הוא המשך למאמר ד"ה זה די"ג תמוז שנה זו (תשמ"ב), ש"ל בקונטרס שלפני זה (י"ב-י"ג תמוז – לעיל ע' שז ואילך), ולכן לא נכפלו כאן (רוב) הציטוטים והמ"מ שכבר נסמנו שם.

- (1) אבות פ"ג מ"ו.
- (2) ברכות ח, רע"א.
- (3) ראה בארוכה בהמאמר די"ג תמוז ס"ד (לעיל ע' שי) ואילך.
- (4) יתרו כ, כא.
- (5) פרש"י עה"פ יתרו שם, מסוטה לת, א.
- (6) דענינו של בית המקדש הוא „בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות” (רמב"ם ריש הלכות בית הבחירה).
- (7) דבית המקדש נקרא „בית תפלה” (ישעי' נו, ז). וגם עליית התפלות שמחוץ לביהמ"ק הוא ע"י ביהמ"ק – ראה ברכות ל, א. רמב"ם הל' תפלה פ"ה ה"ג. טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח הל' תפלה סצ"ד ס"א-ב. ובירושלמי ברכות פ"ד ה"ה – בענין הנ"ל – מוסיף ומסיים: הה"ד כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים.
- (8) רמב"ם הל' נשיאת כפים פ"ד ה"ט והי"ד.

בתפלה⁹, ובתפלה עצמה – בברכת עבודה¹⁰]. ובמשנה מביא פסוק זה (בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליה וברכתיה) לענין השראת השכינה שעל ידי לימוד התורה, ומזה משמע שתורה ותפלה שייכים זה לזה ובענין זה במיוחד.

ולהוסיף, דהפירוש שבכל המקום אשר אזכיר את שמי גו' קאי על בית המקדש שבו ניתן רשות להזכיר את שם המפורש, הוא פשוטו של מקראי (תורה שבכתב), והפירוש שאזכיר את שמי קאי על לימוד התורה הוא על פי דרשת חז"ל (תורה שבעל פה). ועל פי הידוע¹² שכל הענינים דתורה שבעל פה נמשכים מתורה שבכתב, יש לומר, דזה שהלימוד שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה שרויה הוא מהפסוק בכל המקום אשר אזכיר את שמי גו' שבפשוטו קאי על בית המקדש ששייך לעמוד העבודה, הוא, כי עיקר הענין דהשראת השכינה באופן דאבוא אליה, המשכת אור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות (אבוא, אני בעצמי), הוא על ידי קו העבודה, העלאה מלמטה למעלה. וכמבואר בתניא¹³ דהטעם שעל ידי תפלה נמשך אור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות [שעל ידי המשכה זו נעשה שינוי בהנבראים, לרפאות החולים ולברך השנים] הוא מפני גודל העילוי דהעלאה מיין נוקבין. ועל ידי התפלה באה אחר כך המשכה זו גם בתורה.

ועל פי מה שכתוב בהמאמר דבעל הגאולה (הובא לעיל סעיף א) דזה שעל ידי תפלה ועל ידי תורה ממשכיכים י"ג מדות הרחמים שלמעלה מהשתלשלות הוא בעיקר בתפלת רבים¹⁴ ובתורה דרבים, ועד שהמשכה שעל ידי תפלת רבים ותורה דרבים היא שלא לפי ערך האתערותא דלתתא (דהרבים), מובן, דענין הנ"ל שהמשכה שלמעלה מהשתלשלות שבתורה היא על ידי התפלה, מודגש עוד יותר בהמשכה שעל ידי רבים. וכמו שנתבאר לעיל (בהמאמר די"ג תמוז¹⁵), דהטעם שענין ההמשכה שלא לפי ערך ההעלאה שעל ידי תורה דרבים נלמד (בהמאמר דבעל הגאולה) מהמשכה שעל ידי תפלה דרבים¹⁶, הוא, כי עיקר ומקור ענין זה הוא בתפלה, ועל ידי זה נמשך אחר כך גם בתורה.

9) שו"ע אדה"ז או"ח הל' נשיאת כפים סקכ"ח ס"א. וש"נ.

10) סוטה לח, ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ב. וש"נ.

11) שהרי הוא פירוש רש"י.

12) וכלשון הרגיל בש"ס, "מנא הני מילי אמר קרא". וראה לקו"ת ברכה צד, א ואילך. שה"ש יא, ד.

ובכ"מ.

13) קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנה, א).

14) ראה בארוכה אוה"ת שבת שובה ע' א'תסג ואילך, שגם בתפלת יחיד (גם בכל השנה) נמשכים יגמה"ר,

אלא שיש בזה כמה חילוקי דרגות.

15) סעיף ט (לעיל ע' שיד).

16) משא"כ ענין ההמשכה דאחד שיושב ועוסק בתורה אינו נלמד מהמשכה שע"י תפלה, שהרי להפירוש שבמס' אבות מדבר הכתוב בתורה.

ג) והגם שהמעלה והעלאת מיין נוקבין ישנה לכאורה גם בתורה, וכמבואר בהמאמר דבעל הגאולה¹⁷ שגם בתורה צריכה להיות עבודה ויגיעה, מכל מקום, עיקר הענין והמשכה שלמעלה מהשתלשלות הוא על ידי העלאת מיין נוקבין דתפלה דוקא¹⁸. ונקודת הביאור בזה, שהמעלה דעבודת האדם (העלאת מיין נוקבין) שעל ידה נמשך אור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות, היא (בעיקר) כשהעבודה היא בביטול¹⁹, וענין הביטול הוא בעבודת התפלה. שהגיעה בלימוד התורה, כיון שענין הלימוד הוא שיבין וישיג מה שלומד, לכן הגיעה בתורה, גם הגיעה דשונה פרקו מאה פעמים ואחד²⁰, אף שגיעה זו היא לא (רק) בשביל הבנת התורה אלא בכדי לשנות טבעו ורגילותו, אינה אמיתית ענין הביטול, כיון שגם הלימוד דפעם המאה ואחד הוא בהבנה והשגה. ועיקר הביטול הוא בעבודת התפלה, שהאדם המתפלל הוא כעבד²¹ בפני רבו²². ויש לומר, שגם העבודה דתפלה שבשביל עסק התורה (דכל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו²³), כיון שהתפלה היא בשביל התורה שענינה הוא הבנה והשגה, אינה אמיתית ענין הביטול²⁴. ולכן עיקר הענין והמשכה שלמעלה מהשתלשלות (ומכל שכן המשכה שלא לפי ערה ההעלאה) הוא על ידי העלאת מיין נוקבין דתפלה, ועל ידי זה נמשך אחר כך גם בתורה. דעל ידי העבודה שבתורה [העבודה דתפלה שבשביל התורה, ולמטה מזה – העבודה דשונה פרקו מאה פעמים ואחד בכדי לשנות טבעו ורגילותו, ולמטה מזה – הגיעה בהבנת התורה], התורה שלומד היא כלי להמשכה שלמעלה מהשתלשלות שעל ידי תפלה.

ד) והנה²⁵ ענין זה (שעל ידי התפלה נמשך אחר כך גם בתורה) מרומז גם בשני הקאפיטלאך תהלים השייכים ליום ההולדת²⁶ דבעל הגאולה בשנה זו (תשמ"ב), בקאפיטל קב שסיימו לומר בערב יום ההולדת²⁷ ובקאפיטל קג שהתחילו לומר

17 סעיף ב.

18 כדמוכח גם מהמבואר בקו"א שבהערה 13, שדוקא ע"י תפלה נעשה שינוי בהנבראים, "משא"כ בתו"מ שאין שינוי בקלף התפילין ע"י הנחתן בראש ובוזרו"ע – כי המשכה דלמעלה מהשתלשלות שעל ידה נעשה שינוי בהנבראים היא דוקא ע"י העלאת מ"ן.

19 ראה אוה"ת שבהערה 21.

20 חגיגה ט, ב. וראה בארוכה תניא פט"ו.

21 ראה אוה"ת נשא ע' ערה (בענין המעלה דתפלה לגבי תורה), "ע"י ביטול העבד ממשיך יהי רצון מה שלמעלה מהחכמה". וראה ברכות לד, סע"ב (הובא באוה"ת שם) דהטעם על זה שהועילה תפלתו של רחבי"ד הוא לפי שהוא "כעבד לפני המלך".

22 טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח הל' תפלה סו"ס צה. וראה גם שבת יו"ד, א. שו"ע אדה"ז שם סק"ד ס"ב.

23 יבמות קט, ב.

24 והגם דכיון שתפלה היא בקשת צרכיו נמצא לכאורה שכל תפלה היא בשביל ענין אחר – יש לומר: צרכיו דעבד באים ע"י שמבקש מרבו (ובאופן דעבד המבקש), לכן, כשהעבד מבקש צרכיו מרבו (והבקשה שלו היא בביטול דעבד המבקש מרבו), לא נתערב "מציאות" שאינה עבדות, כי זהו הסדר דעבד. משא"כ כשהתפלה היא בשביל לימוד התורה. ועצ"ע.

25 בהבא לקמן ראה גם (בקיזור) בהמאמר די"ג תמוז ס"ט (לעיל ע' שיד).

26 ראה מאמר הנ"ל הערה 59.

27 אלא שאעפ"כ שייך הוא ליום ההולדת – ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' רי הערה 52.

ביום ההולדת. דבמזמור קב מתחיל בענין התפלה – תפלה לעני גו', ובתפלה עצמה – בתפלה שבתכלית הביטול, תפלה לעני כי יעטוף ולפני הוי' ישפוך שיחו. ובתורת הבעל שם טוב הידועה²⁸ על הפסוק, שתפלת העני היא שלפני הוי' ישפוך שיחו. דזה שאינו מבקש שום דבר (גם לא ענינים רוחניים²⁹) וכל מבוקשו הוא לשפוך שיחו לפני הוי', הוא מפני גודל הביטול שלו. [ויש לומר, דענין זה (שאינו רוצה ומבקש שום דבר גם לא ענינים רוחניים ורק לשפוך שיחו לפני הוי') הוא³⁰ על דרך האהבה דמי לי בשמים ועמה לא חפצתי³¹, וכלשון אדמו"ר הזקן³², "איה וויל זע גאר ניסט איה וויל גיט דאייז גן עדן איה וויל גיט דאייז עולם הבא כו' איה וויל מער גיט אז דיה אליין". ויש לומר, דעל ידי שאמר אדמו"ר הזקן איה וויל מער גיט אז דיה אליין, ובפרט לאחר שנתפרסם זה על ידי הצמח צדק, ניתן הכח³³ לכל אחד ואחד שהולך בעקבותיו (וואס האלט זיה אין דער קליאמקע³⁴) שבנוגע לפועל על כל פנים יהיה אצלו מעין זה. ובפרט על ידי לימוד תורתו של אדמו"ר הזקן (ועל אחת כמה וכמה על ידי לימוד ענין זה), שעל ידי זה מתייחדים ביחוד נפלא³⁵ עם תורתו של אדמו"ר הזקן, ועל ידי זה – עם אדמו"ר הזקן עצמו³⁶]. ובהמשך המזמור³⁷ אומר תכתב זאת לדור אחרון גו', דקאי על התורה שהיא נצחית. ויש לומר, שהקשר השני הענינים הוא, כי הענין הנצחיות התורה בעבודת האדם הוא שהתורה שלומד היא מקוּוּה במוחו ולבו³⁸, שאז דקא אין שיהיה שיהיה בזה שינוי (נצחיות), ובכדי שלימוד התורה שלו יהיה באופן דחקיקה הוא על ידי הקדמת עבודת התפלה. ונקודת הביאור בזה, דענין דחקיקה דתורה הוא (בעיקר) בהתורה כמו שהיא בשרשה, בבחינת הכתר שלמעלה מחכמה³⁹. ולאחרי שנמשכה ונתלבשה בחכמה [דלמעלה, ועל אחת כמה וכמה לאחר שירדה ונתלבשה בשכל האדם] היא באופן דכתיבה. ובכדי שלימוד התורה בהבנה והשגה תהיה באופן דחקיקה הוא על ידי המשכת השרש דתורה (כתר) בהתורה שלמטה. ויש לומר, דזהו מה שכתוב תכתב זאת לדור אחרון, תכתב לשון עתיד, שבכדי שהתורה שלומד תהיה אצלו בבחינת נצחיות (לדור

(28) כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) סי' צו (יג, ג).

(29) כמובן מהמשך הענין שבתורת הבעש"ט שהובא בספר אור המאיר פ' וישלח – נעתק בסה"מ מלוקט

ח"ג ע' קו.

(30) ראה גם סה"מ מלוקט שם.

(31) תהלים עג, כה.

(32) הובא בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"מ (דרמ"צ קלח, סע"א).

(33) ראה עד"ז סה"מ מלוקט שם ס"ע קט ואילך.

(34) ראה סה"מ תרפ"ד בהוספות ס"ע שנד.

(35) תניא פ"ה.

(36) וע"ד פ"י הידוע במרו"ל (שבת קה, א – ע"פ גירסת הע"י), "אנא נפשי כתבית יהבית" (לקו"ת שלה

מח, סע"ד ואילך. אוה"ת יתרו ע' תתקא ואילך), שהקב"ה "נתן" ו"הכניס" את עצמו בתורתו. והרי "צדיקים

דומין לבוראין" (ב"ר פס"ז, ח. ובכ"מ).

(37) פסוק יט.

(38) להעיר מלוקו"ת ס"פ קדושים (ל, ד).

(39) ראה לקו"ת בחוקותי מו, ד.

אחרון), צריכה להגיע לדרגת החקיקה התורה שלמעלה מבחינת פתיכה, ולהמשיך משם בחינת הכתיבה התורה, תכתב לשון עתיד. וזוהי השייכות דתכתב זאת לדור אחרון לתפלה לעני גו', שעל ידי הקדמת הביטול לתפלה, ובפרט כשהתפלה היא בתכלית הביטול, שתפלתו היא שלפני הוי' ישפוך שיחו, על ידי זה הוא ממשיך גילוי אור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות, והמשכה זו באה אחר כך גם בלימוד התורה שלו, תכתב זאת לדור אחרון.

ה) ועל דרך זה הוא במזמור קג שמתחיל בענין התפלה – ברכי נפשי את ה', שהוא תפלת שבח והודיה, ובתפלה עצמה – תפלה שבתכלית הביטול. דהשבח וההודיה של דוד להקדוש ברוך הוא (ברכי נפשי את ה') היתה על כל מאורע ומאורע, כדאיתא בגמרא⁴⁰ שדוד דר בחמשה עולמים ובכל עולם אמר שירה (חמשה ברכי נפשי⁴¹), דיש לומר, שכל המאורעות והאדם נחלקות לחמשה סוגים (חמשה עולמים) ודוד אמר שירה להקדוש ברוך הוא על כל המאורעות, דאמירת שירה להקדוש ברוך הוא גם על הענינים הדיפרה הטוב הנראה והנגלה הוא מפני גודל ועוצם הביטול. ובהמשך המזמור⁴² אומר ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמע בקול דברו, ברישא עושי והדר לשמוע⁴³, הקדמת נעשה לנשמע שהיתה הכנה לקבלת התורה. ויש לומר שהקשר דשני הענינים⁴⁴ הוא, כי הביטול דהקדמת נעשה לנשמע הוא לא רק בנוגע לקיום המצוות אלא גם בלימוד התורה⁴⁵. דעל ידי שלפני מתן תורה הקדימו נעשה לנשמע, ניתן הכח לכל אחד מישראל שלימוד התורה שלו יהיה בביטול, באופן דתען לשוני אמרתה⁴⁶, כעונה אחר האומר⁴⁷, ועד שהדיבור שלו (בתורה) אינו תלוי ברצונו ובבחיירתו⁴⁸, ועד שהביטול שלו כשעוסק בתורה הוא דיגמת הביטול דעל⁴⁹ כל דיבור ודיבור פרחו נשמתו⁵⁰. וזוהי השייכות ד(עושי דברו) לשמוע בקול דברו⁵¹ לברכי נפשי את ה', כי על ידי עבודת התפלה, ובפרט כשהתפלה היא שאומר שירה על כל מאורע (חמשה ברכי נפשי), נמשך הביטול לתפלה גם בעסק התורה שלו.

(40) ברכות י"ד, א.

(41) לשון הגמרא בברכות שם. ובפרש"י שם: „לעיל חשיב להו". ואף דשירה השני' (ד, לעיל") היא „ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו וגו'", הרי בני" הקדימו נעשה לנשמע.

(42) פסוק כ.

(43) שבת פח, א.

(44) ובפרט שפסוק זה עצמו הוא אחד מחמשה השירות, תפלה.

(45) להעיר, שכשראה ההוא צדוקי שרבו „מעיינ בשמעתא ויתבה אצבעתא דידי" תותי כרעא כו" (טרדתו של רבא בלימוד התורה), אמר לי' „עמא פיזיא דקדמיתו פומיכו לאודניכו" (שבת שם).

(46) תהלים קיט, קעב.

(47) ראה תו"א יתרו ס, ב. ובכ"מ. ובהוספות לתו"א שם (קי, ריש ע"ב) מקשר זה עם ענין נעשה ונשמע.

(48) הוספות לתו"א שם (קי, א ואילך).

(49) שבת פח, ב.

(50) הוספות לתו"א שם (קט, א).

(51) להעיר מאוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ (ע' שפו) „לשמוע בקול דברו שיהי' תען לשוני אמרתך".

וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּבִיאוֹר הַשְּׂיִיכוֹת דְּ(עוֹשֵׂי דְבָרוֹ) לְשִׁמוּעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ לְחַמְשָׁה בְּרַכֵּי נַפְשֵׁי, דְּעִיָּקָר הַחִידוּשׁ בְּהֵבִיטוּל דְּלִימוּד הַתּוֹרָה הוּא בְּתוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה, שְׁלִימוּדָה צְרִיָּה לְהִיּוֹת בְּהִבְנָה וְהַשְּׂגָה [דְּכַשְׂאִינוּ מִבֵּין הַפִּירוּשׁ אֵינוּ נִחְשָׁב לִימוּד⁵²] וְאִף עַל פִּי כֵן הַלִּימוּד הוּא בְּבִיטוּל. וְעַל דְּרַךְ עַל כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר פְּרָחָה נִשְׁמָתוֹ, דְּהִגָּם שְׁכָל דִּיבּוּר הוּא דִּיבּוּר פְּרָטִי⁵³ (דְּעֵנִיזוּ הַהִתְחַלְקוּת שְׂיִיָּה לְהִבְנָה וְהַשְּׂגָה דְּתוֹרָה) מִכָּל מְקוֹם עַל כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר פְּרָחָה נִשְׁמָתוֹ. וְזוּהִי הַשְּׂיִיכוֹת דְּלְשִׁמוּעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ לְחַמְשָׁה בְּרַכֵּי נַפְשֵׁי, כִּי הַחִידוּשׁ בְּהֵבִיטוּל דְּחַמְשׁ פְּעָמִים בְּרַכֵּי נַפְשֵׁי (שְׁבַמְזִמּוֹר קג) עַל הַבִּיטוּל דְּלִפְנֵי הוּי' יִשְׁפּוֹף שִׁיחוֹ (שְׁבַמְזִמּוֹר קב), הוּא, שְׁהֵבִיטוּל דְּלִפְנֵי הוּי' יִשְׁפּוֹף שִׁיחוֹ הוּא שְׂאִין נִגְעַע לֹו שׁוּם דְּבָר (כִּי כָל מְבוֹקְשׁוֹ הוּא לְדַבֵּר עִם הַמֶּלֶךְ), וְהֵבִיטוּל דְּחַמְשׁ בְּרַכֵּי נַפְשֵׁי שְׂאוּמֵר שִׁירָה עַל כָּל הַמְּאוֹרְעוֹת (גַּם עַל הָעֵנִינִים דְּהִיפָּה הַטּוֹב הַנֶּרְאָה וְהַנֶּגְלָה) הוּא שְׁגָם הָעֵנִינִים הַשְּׂיִיכִים לְמַצִּיאֹתוֹ הֵם בְּתַכְלִית הַבִּיטוּל. וְעַל יְדֵי בִיטוּל זֶה בְּתַפְלָה נִמְשָׁה אַחַר כֶּךָ גַּם בְּעַסְק הַתּוֹרָה שְׁלוֹ, שְׁגָם הַלִּימוּד בְּהִבְנָה וְהַשְּׂגָה הוּא בְּבִיטוּל.

ו) וּמִמְשִׁיָּה בְּהַמְּאָר דְּבַעַל הַגְּאוּלָּה⁵⁴ (לְאַחֲרֵי שְׁמַבְאָר שְׁנֵי הָעֵנִינִים דְּתַפְלָה וְתוֹרָה), דְּבְרִיאַת הָעוֹלָם הִיא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל וּבְשִׁבִיל הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב⁵⁵ בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים גו', בְּרֵאשִׁית הוּא ב' רֵאשִׁית, דְּבְרִיאַת הָעוֹלָם הוּא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאִים רֵאשִׁית וּבְשִׁבִיל הַתּוֹרָה שְׁנִקְרָאִת רֵאשִׁית⁵⁶. שְׁהַכּוּוֹנָה דְּבְרִיאַת הָעוֹלָם הִיא שִׁישְׂרָאֵל יְלַמְדוּ תוֹרָה כְּמוֹ שְׁנִינְתָּה לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה דּוֹקָא. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שְׁהַשְּׂיִיכוֹת דְּב' רֵאשִׁית יִשְׂרָאֵל וְתוֹרָה לְהַמְּבֹאֵר לְפָנֵי זֶה בְּעֵנִיזוּ תַפְלָה וְתוֹרָה, הוּא, כִּי תַפְלָה הִיא עֲבוּדָת וּבִיטוּל הָאָדָם (יִשְׂרָאֵל), וְלִכְן שְׁנֵי הָעֵנִינִים דְּתַפְלָה וְתוֹרָה שְׂיִיכִים לְב' רֵאשִׁית יִשְׂרָאֵל וְתוֹרָה⁵⁷. וּמַה שְׂאוּמֵר בְּהַמְּאָר "שִׁישְׂרָאֵל יְלַמְדוּ תוֹרָה", יֵשׁ לוֹמֵר, כִּי עֵנִיזוּ תַפְלָה הוּא הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה (יְצִיאָה מִהָעוֹלָם⁵⁸), וְהַכּוּוֹנָה דְּבְרִיאַת הָעוֹלָם הִיא שְׂיִוִּמְשָׁה גִילּוּי אֱלֹקוֹת בְּהָעוֹלָם, וְלִכְן, כְּשִׁמְדַבֵּר בְּעֵנִיזוּ הַכּוּוֹנָה דְּבְרִיאַת הָעוֹלָם, אוֹמֵר גַּם בְּנוֹגַע לְיִשְׂרָאֵל, "שִׁישְׂרָאֵל יְלַמְדוּ תוֹרָה". וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר גַּם מַה שְׂמַבִּיא בְּהַמְּאָר (בְּהַמְשָׁה לְהָעֵנִיזוּ שְׁהַכּוּוֹנָה דְּבְרִיאַת הָעוֹלָם הִיא שִׁישְׂרָאֵל יְלַמְדוּ תוֹרָה) מַה שְׂאָמְרוּ רז"ל⁵⁹ תְּנֵאִי הַתְּנָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית אִם יְקִימוּ יִשְׂרָאֵל אֶת תּוֹרָתִי כו', וּמְבֹאֵר, דִּיקְיִמוּ יִשְׂרָאֵל אֶת תּוֹרָתִי הוּא עִם מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית [וְהַלְשׁוֹן יְקִימוּ יִשְׂרָאֵל אֶת תּוֹרָתִי הוּא, כִּי קִיּוּם הַמְּצוּוֹת צְרִיָּה לְהִיּוֹת עַל פִּי הַתּוֹרָה דּוֹקָא],

(52) ה'ל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

(53) להעיר מלקו"ת במדבר יח, א.

(54) סעיף ג.

(55) בראשית א, א.

(56) תנחומא (באבער) בראשית ג. ה. לקח טוב ר"פ בראשית. פרש"י ורמב"ן עה"פ. וראה ב"ר ר"פ

בראשית. ויק"ר פל"ו, ד.

(57) להעיר מסה"מ פר"ע ע' רנא, דהחילוק שבין תפלה לתורה הוא כהחילוק שבין נש"י לתורה.

(58) להעיר מזה שחסידיים ואנשי מעשה היו מגיעים (בעת תפלתם) להתפשטות הגשמיות (ש"ע אדה"ז

או"ח ה' תפלה סצ"ח ס"א. ה'ל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ה).

(59) שבת פח, א.

כי זה שהעולם נברא בשביל התורה הוא (בלשון המאמר) שכל עניני העולם יהיו על פי התורה, ופעולת התורה בעולם היא על ידי קיום מצוות התורה⁶⁰.

ז) והנה לאחר שמבאר בהמאמר שבריאת העולם הוא בשביל ישראל ובשביל התורה ושקיום העולם הוא על ידי קיום מצוות התורה, ממשיך בהמאמר⁶¹ ביאור החילוק בין לימוד התורה היחיד ללימוד התורה דרבים, שעל ידי תורה דרבים נמשך אור עליון יותר, ומוסיף, שזה מובן במכלל שכן מזה שעל ידי תפלת רבים מהמשכה היא שלא לפי ערך ההעלאה. ומסדר הענינים שבהמאמר משמע, דזה שהלימוד דהמשכה שעל ידי תורה מההמשכה שעל ידי תפלה הוא באופן דמכלל שכן, שיהיה להמבואר לפני זה בענין הכוונה דבריאת העולם. ויש לומר הביאור בזה, שהכוונה דדירה בתחתונים היא שעשיית הדירה (המשכת גילוי אלקות בעולם) תהיה על ידי האדם. וכיון שעבודת התפלה היא העלאה מלמטה למעלה, וההמשכה שעל ידי התפלה היא מצד למעלה אלא שבאה על ידי התפלה (עבודת האדם)⁶², לכן יש יתרון בההמשכה שעל ידי תורה [שלימוד התורה דהאדם ממשיך גילוי אלקות בעולם] לגבי ההמשכה שעל ידי תפלה. ועל פי הידוע⁶³ שאמיתית הענין דאין ערוך הוא דוקא לגבי העצמות, יש לומר, דענין ההמשכה שלא לפי ערך ההעלאה הוא בעיקר בההמשכה שעל ידי תורה, כי בהמשכה זו דוקא נשלמת הכוונה דדירה בתחתונים, כוונת העצמות. ועל פי זה יש לבאר סדר הענינים בהמאמר, דזה שהלימוד דההמשכה שעל ידי תורה מההמשכה שעל ידי תפלה הוא באופן דמכלל שכן בא (דוקא) לאחר הביאור דכוונת הבריאה, כי בההמשכה שעל ידי תורה שני ענינים, ההמשכה שעל ידי תורה מצד מעלת התורה עצמה – דהמשכה זו היא למטה מההמשכה שעל ידי תפלה (כנ"ל סעיף ג), וההמשכה שעל ידי תורה מצד זה שעל ידה נמשך גילוי אלקות בעולם על ידי עבודת (לימוד) האדם – דהמשכה זו היא למעלה מההמשכה שעל ידי תפלה, כנ"ל. ולכן, לאחר הביאור בכוונת הבריאה [שכוונה זו נשלמת על ידי התורה], מוסיף שהלימוד דתורה מתפלה הוא באופן דמכלל שכן שיש יתרון בההמשכה דתורה לגבי ההמשכה דתפלה.

ח) ויש לקשר זה עם המאמר דבזר המתחיל הוי' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי⁶⁴ שאמר בעל הגאולה ב"ב תמוז הראשון (תרפ"ז)⁶⁵, דצריה להבין⁶⁶ אומרו הוי' לי בעוזרי, דמשמעות הלשון הוא שישנם כמה עוזרים (עוזרי לשון רבים) והבקשה היא שגם הקדוש

60 להעיר, שויה (דשם הוי') הם תורה ומצוות (תקו"ז ת"י כה, ב). אגה"ת ספ"ד. ובכ"מ. והרי המשכת הוי' (ז"א) למטה הוא ע"י ה' תתאה (מלכות).

אלא ש"מ חילוק בין תורה לתפלה, דתפלה הוא בחי' י"ה (לקו"ת ראה כט, א ואילך), „נסתרות. משא"כ ו' (תורה) הוא המשכה למטה (אלא שהמשכתו הוא ע"י הה', מצוות). וראה לקו"ת שם (ל, ד), „בחי' ו"ה רומז לבחי' בוניך שהוא ענין דירה בתחתונים".

61 סעיף ד (לעיל ע' ש').

62 להעיר מסה"מ תרס"ה ע' קמג"ד.

63 סה"מ תרנ"ב ע' ז ואילך. ובכ"מ.

64 תהלים קיח, ז.

65 נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א קעט, א ואילך. תרפ"ז ע' רא ואילך.

66 ראה גם רד"ה הוי' לי בעוזרי בלקו"ת דרושים לשמע"צ (פח, ב).

ברוך הוא יהיה בין העוזרים, והרי כל ישראל מאמינים באמונה פשוטה שהוא יתברך לבדו הוא העוזר והמושיע להאדם בכל עניניו. וביותר אינו מוכן, דמשמעות הלשון הו' לי בעוזרי הוא שהעיקר הם העוזרים לשון רבים והבקשה היא שהקדוש ברוך הוא יצטרף אליהם. גם צריה להבין אומרו ואני אראה בשונאי (שיראה נקמה בשונאי), דלכאורה הנה ליה לבקש שיעשו תשובה ויהפכו לאוהבים. ובפרט שדוד עצמו אמר⁶⁷ תמו חטאים ולא חוטאים. [וביותר אינו מוכן אומרו ואני אראה בשונאי, הרי חוש הראיה הוא מהחושים הכי נעלים, ועד שמהחידושים שיהיו לעתיד לבוא הוא⁶⁸ ונגלה כבוד הו' וראו כל בשר גו'⁶⁹, ועל דרך זה הוא בנוגע למתן תורה שמעיקרי המעלות דמתן תורה הוא⁶⁸ אתה הראת לדעת גו'⁷⁰, ואף על פי כן ביקש דוד ואני אראה בשונאי, שהראיה שלו תהיה בנקמת שונאיו]. גם צריה להבין השייכות דואני אראה בשונאי להו' לי בעוזרי.

ונקודת הביאור בזה (בהמאמר), דעוזרי קאי על הניצוצות המתבררים על ידי עבודת האדם, שהם העוזרים של האדם. והבקשה הו' לי בעוזרי היא, שעל ידי העבודה דבירור הניצוצות (עוזרי) יהיה הו' לי, שיומשך לו גילוי שם הו' שלמעלה מהשתלשלות. ויש לומר, דעל ידי שהמשכת הגילוי דשם הו' להאדם (הו' לי) הוא על ידי בירור הניצוצות (בעוזרי), הגילוי הוא בפנימיות. דהגילוי שנמשך לו מלמעלה בדרך אתערותא דלעילא מצד עצמה, הוא בבחינת מקיף, ולכן אין לו קיום⁷¹. ועל דרך זה הוא בנוגע להמשכה שנמשכת לו על ידי בקשתו בתפלה. ולכן אומר הו' לי בעוזרי, שהמשכת הגילוי דשם הו' אליו היא לא בדרך נהמא דכסופא⁷² אלא שזה (כאילו) מגיע לו עבור עבודתו בעבודת הבירורים, תכלית פונת הבריאה. ועל ידי זה נעשה הו' לי, שהוא מתאחד עם הגילוי, שלכן הגילוי הוא דבר קיים לעולם, דכל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם⁷³.

ט) וממשיך בהכתוב ואני אראה בשונאי, דבבירור הניצוצות שני ענינים בכללות. בירור הניצוצות שבקליפת נגה על ידי עבודת הצדיקים, ובירור הניצוצות שבג' קלפות הטמאות על ידי עבודת התשובה. ולכן במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולים לעמוד בו⁷⁴, כי שורש הניצוצות שנפלו בג' קלפות הטמאות שמתבררים על ידי הבעלי תשובה הוא למעלה יותר משורש הניצוצות שנפלו בקלפת נוגה שמתבררים על ידי הצדיקים⁷⁵. ועל דרך זה הוא בעבודת הצדיקים (ועמה כולם צדיקים⁷⁶), שיש יתרון

67 תהלים קד, לה. וראה ברכות יו"ד, א.

68 ראה תניא פל"ו (מו, א). לקו"ת צו יז, ב ואילך. ובכ"מ.

69 ישעי' מ, ה.

70 ואתחנן ד, לה.

71 ראה לקו"ת ויקרא ב, סע"ב ואילך.

72 ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ד.

73 ויקיר פ"ב, ב. מדרש שמואל פ' יט. נת' בלקו"ת במדבר ט, ג ואילך. ובכ"מ.

74 רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד, מברכות לד, ב.

75 ראה בארוכה סהמ"צ להצ"צ קצא, א.

76 ישעי' ס, כא.

בהבירור דדברי הרשות על ידי העבודה דכל מעשיה יהיו לשם שמים⁷⁷ על הבירור דדברים הגשמיים שעל ידי קיום המצוות. דכיון שדברי הרשות, גם כשעושה אותם לשם שמים הם נשארים דברי הרשות (מעשיה), לכן, על ידי הבירור דדברי הרשות נשלמת יותר הכוונה דדירה בתחתונים, תחתון⁷⁸ שאין תחתון למטה ממנו⁷⁹. ולכן, העליה שנעשית בהנשמה על ידי ירידתה למטה [שעיקר העליה היא על ידי זה שבירדתה למטה היא משלימה הכוונה דדירה בתחתונים⁸⁰] היא בעיקר על ידי הבירור דדברי הרשות. וזהו ואני אראה בשונאי, שעל ידי בירור הניצוצות שבשונאי – הניצוצות שבדברים האסורים, ועל דרך זה הניצוצות שבדברי הרשות, שגם הם נכללים ב"שונאי" כתורת הפעל שם טוב הידועה⁸¹ על הפסוק⁸² כי תראה חמור שונאך – באים לראיה באלקות, ואני אראה⁸³.

יו"ד) והנה מבואר בכמה מקומות⁸⁴ שהצדיקים עבודתם היא בעצמם וענין התשובה הוא שהאדם פועל גם בדבר שחוי ממנו ומאיר את העולם. ועל פי זה יש לומר, שהענין ד"אני אראה" בכללות הוא נוסף על בירור דברי הרשות (בשונאי), אלא גם על ידי לימוד התורה עם זולתו. וכדמשמע בהמאמר (די"ב תמוז תרפ"ז) דזה שאמרו רז"ל⁸⁵ הבא לטהר מסייעין לו, דמשמעות לשון לטהר (ולא ליתרה) הוא לטהר אחרים, הוא, כי העור והסיוע דניצוצות המתבררים (מסייעין לשון רבים, על דרך בעוזרי) כשבא לטהר אחרים הוא באופן נעלה יותר.

ועל פי זה יש להוסיף עוד ענין במעלת עשרה שיושבים ועוסקים בתורה, דכיון שאין דיעותיהן שוות⁸⁶, הרי כל אחד מהעשרה יש לו ההסברה שלו (בהענין שלומדים), ועל ידי שלומדים יחד וכל אחד אומר ההסברה שלו להמשתתפים בהשיעור, יש בזה גם המעלה דעסק התורה עם זולתו. ועוד ענין בזה, דעל ידי שעשרה מ ישראל עוסקים בענין אחד, בתורה או בתפלה או בקיום מצוה, מיתוסף בהם ענין חדש – ענין הציבור⁸⁷, אור העולה על כולנה⁸⁸.

77 אבות פ"ב מ"ב. רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א.

78 תניא רפל"ו.

79 ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' קסג ואילך. וראה בארוכה שם (ע' קסח ואילך), שהיתרון בהעבודה דכל מעשיך לשם שמים על העבודה דקיום המצוות הוא ע"ד מעלת הבע"ת על צדיקים.

80 ראה לקו"ש חט"ו ע' 242 ובהערות שם.

81 „היום יום" כח שבט. אגרות-קודש אדמו"ר מהורי"צ ח"ג ע' שכה. כש"ט הוספות סי' טז.

82 משפטים כג, ה.

83 ד"ה הוי' לי בעוזרי תרפ"ז בסופו. וראה גם לקו"ת דרושים לשמע"צ שם (צ, ב).

84 סה"מ תרפ"ג ע' רכב. ה'תש"ט ע' 184.

85 שבת קד, א.

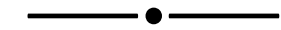
86 ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א.

87 דענין ציבור הוא לא צירוף של עשרה יחידים, כ"א שנעשה מציאות חדשה, וכמו שהאריך בזה בצפע"ג – ראה מפענח צפונות פ"ד ס"ב ואילך.

88 ראה שעה"ה רפ"ב. ובכ"מ.

יא) וְהִנֵּה לְשׁוֹן רִז"ל הוּא הַבֵּא לְטַהַר מְסִייעֵינוּ לוֹ. שְׁכַשְׁבָּא לְטַהַר אַחֲרֵיהֶם, הַסִּיּוּעַ הוּא מִיַּד כְּשֶׁבֵּא לְטַהַר. וּמִזֶּה מוּבֵן, שְׁכַל אֵלֶּה שְׁמִסְרוּ עֲצָמָם לְמִלְאוֹת שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל בְּעַל הַגְּאוּלָּה בְּכֻלּוֹ, וּבִפְרָט בְּהַשְׁלִיחוֹת⁸⁹ לְיִסּוּד שִׁיעוּרִים בְּרַבִּים, שְׁעַל יָדֵי הַהִתְמַסְרוֹת עֲצָמָה (אַרְיֵינוּוֹאֲרָפֶן זִידֵי אִין דְּעַר אַרְבַּעַט, עוֹד לְפָנֵי הָעֲשִׂיָּה בְּפוּעַל) נִמְשָׁה סִיּוּעַ וּנְתִינַת כַּח נוֹסְפִים לְהַצְלִיחַ עוֹד יוֹתֵר בְּמִלּוּי הַשְׁלִיחוֹת.

וַיְהִי רְצוֹן, שְׁעַל יְדֵי הַמְּסִירָה וּנְתִינָה לְמִלְאוֹת שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל בְּעַל הַגְּאוּלָּה, וּבִפְרָט אִז מ'הֶאֱלֵט שׁוֹיִן בְּאַמְצָע, וְהוּי' לִי (לְכָל אֶחָד מֵהַמְתַּעֲסָקִים בְּזֶה) בְּעוֹזְרֵי לְסִים אֶת הַשְׁלִיחוֹת בְּתַכְלִית הַשְׁלִימוֹת, נִזְכָּה מִיַּד לְגְּאוּלָּה הָאֲמִיתִית וְהַשְׁלִימָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ. וְכִיּוֹן שְׁנִמְצָאִים כָּעַת בְּיוֹם זְכָאִי – יוֹם הַשְׁלִישִׁי⁹⁰ שְׁהוֹכְפֵל בּוֹ כִּי טוֹבִי⁹¹, וְיוֹם הַחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר דְּחוּדָשׁ הַגְּאוּלָּה שָׁבוּ קִיּוּמָא סִיְהֵרָא בְּאַשְׁלִמוֹתָא⁹² (הַשְׁלִימוֹת דְּחוּדָשׁ הַגְּאוּלָּה), הֵרִי הַזְּכוֹת דְּיוֹם זְכָאִי יְמֵהֶרָ⁹³ עוֹד יוֹתֵר הַגְּאוּלָּה, בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ מִמָּשׁ.

89) ראה בהמאמר די"ג תמוז שנה זו (תשמ"ב) סי"ב (לעיל ע' שיז).

90) ולהעיר, שגם ענין זה שייך להגאולה די"ב תמוז, כי הקביעות די"ב תמוז בשנת הגאולה (תרפ"ז) הי' ביום השלישי, וראה בארוכה סה"מ מלוקט ח"ב ע' ג ואילך השייכות ד"שלישי" ל"פדה בשלום נפשי".

91) פרש"י עה"פ בראשית א, ז, מב"ר פ"ד, ו.

92) זהר ח"ב רטו, א. וראה גם שם ח"א קנ, רע"א. רכה, סע"ב. רמט, ב. ח"ב פה, רע"א.

93) דמגלגלין זכות ליום זכאי – תענית כט, א.

סיכום וביאור המאמר

פתיחה (סעיף א)

פותח בסיכום מעלת תפילה ותורה דרבים, ובשניים:

- א. ע"י תפילה ותורה דרבים נמשכים י"ג מידות הרחמים (כמבואר בסעי' א-ג במאמר הקודם).
- ב. ע"י תפילה ותורה דרבים ההמשכה היא שלא לפי ערך ההעלאה (כמבואר בסעי' ד-ו במאמר הקודם).

מעלת תפילה על תורה (סעיפים ב-ה)

מביא את הפסוק "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך", שפירושו הפשוט שייך לעניין התפילה, וחז"ל מפרשים אותו לעניין השראת השכינה על יחיד הלומד תורה. כיון שתורה שבעל פה נמשכת מהתורה שבכתב שהיא המקור. מובן שעיקר ענין השראת השכינה היא בתפילה (כנאמר בתושב"כ), ומזה נמשך גם בלימוד התורה (כנאמר בתושבע"פ). על דרך המבואר במאמר הקודם (סעיף ח שם).

בהמשך לזה חוזר למדובר במאמר הקודם באותו ענין: א. ביאור העניין שעיקר עבודת האדם ביגיעה וכו' היא בתפילה יותר מתורה (סעיף ג). ב. ביאור פרקים קב-קג בתהלים. שפותחים בעניין התפילה, וממשיכים בעניין התורה.

בעניין זה - פרקים קב-קג - מבאר בפרטיות, שלימוד התורה המדובר בפרקים אלו, הוא לימוד כזה שנרגש בו הביטול שבתפילה שלפני כן. ובפרטיות יותר, שבפרק קב מדובר על הביטול הכללי, שאין נוגע לו שום דבר. ובפרק קג מדובר "שגם הענינים השייכים למציאותו הם בתכלית הביטול", ועד"ז בלימוד התורה, "שגם הלימוד בהבנה והשגה הוא בביטול" (סעיפים ד-ה).

מעלת תורה על תפילה (סעיפים ו-ז)

מביא ומבאר דברי אדמו"ר הרי"צ שתכלית הבריאה היא שישראל יקיימו את התורה (סעיף ו). על פניו עניין זה לא קשור למהלך הכללי של המאמר. אך כאן חוזר ומקשר זאת לנושא של מעלת תורה על תפילה, כמדובר במאמר הקודם, וכאן מבאר זאת בעומק יותר:

נתבאר לעיל מעלת התורה על תפילה, שההמשכה היא על ידי האדם. שכעת מובן העומק שבזה, שעל ידיה נשלמת הכוונה דדירה בתחתונים בצורה שלימה יותר, שהמשכת אלוקות היא על ידי התחתונים. כיון שכוונה זו היא כוונת העצמות, הרי זוהי ההמשכה שלא לפי ערך ההעלאה האמיתית. שהמשכה זו היא למעלה מההמשכה שעל ידי תפילה⁷ (סעיף ז).

(7) במאמר הקודם (סעיף יא) ביאר שאף שההמשכה של תורה מצד עצמה היא למטה מההמשכה שעל

ביאור הפסוק "הוי' לי בעוזרי" (סעיפים ח-ט)

פסוק זה נתבאר במאמר של חג הגאולה תרפ"ז, וכעת מוצא בו הקשרים לעניין של דירה בתחתונים, בהמשך לאמור לעיל:

אדמו"ר הרי"צ ביאר ש"עוזרי" הם הניצוצות המתבררים על ידי עבודת האדם, שעל ידי זה נמשך "הוי' לי". כעת מוסיף ומחדד, שהמשכת שם הוי' על ידי תפילה, שהיא המשכה שמצד עצמה, אינה מתאחדת עם האדם ואין לה קיום נצחי. דווקא ההמשכה שעל ידי עבודת האדם בעבודת הבירורים, תכלית כוונת הבריאה, מתאחדת עם האדם ויש לה קיום נצחי. "הוי' לי" (סעיף ח).

ואת המשך הפסוק "ואני אראה בשונאי", ביאר אדמו"ר הרי"צ, שהכוונה להתמודדות עם הרע והמנגד. כאן במאמר לוקח זאת באופן אחר קצת, שהכוונה לבירור הניצוצות שבדברי הרשות, שעל ידי זה נשלמת יותר הכוונה דדירה בתחתונים (סעיף ט).

ידי תפילה, אך אח"כ נפעל על ידי התורה גם ההמשכה שעל ידי תפילה. וכאן מבאר יתירה מזו, שבהמשכה שעל ידי תורה נשלמת כוונת העצמות, שלמעלה מההמשכה שעל ידי תפילה.

סיכום תמציתי של שני המאמרים

לסיכום העולה משני המאמרים יחד, שלשה עניינים בהמשכה שעל ידי תפילה ותורה דרבים:

א. המשכת דרגה א' ב"ג מדות הרחמים, המשכה שהיא יותר מההעלאה. על המשכה זו מדובר בסעיף א במאמר של תרפ"ח. ומבוארת בסעיפים ב-ג במאמר הראשון של תשמ"ב.

ב. המשכת דרגה ב' ב"ג מדות הרחמים, שלא לפי ערך ההעלאה כלל. המשכה זו היא מצד מעלת עבודת המטה, שלמעשה ידיך תכסוף. ולכן המשכה זו היא בעיקר על ידי תפילה, שבה יש בעיקר עבודת המטה. על המשכה זו מדובר בסעיף ב במאמר של תרפ"ח. ומבוארת בסעיפים ד-ט במאמר הראשון של תשמ"ב. וסעיף ג במאמר השני.

ג. השלמת כוונת העצמות לדירה בתחתונים, אמיתית עניין ההמשכה שלא לפי ערך ההעלאה. המשכה זו היא בעיקר על ידי תורה. על המשכה זו מדובר בסעיפים ג-ד במאמר של תרפ"ח. ומבוארת בסעיפים י-יא במאמר הראשון של תשמ"ב, וסעיפים ז-ט במאמר השני.

•

המעייין יראה, שהחלק הראשון במאמר הראשון (סעיפים א-1), בביאור שתי המעלות שבתפילה ותורה דרבים, הוא יחסית צמוד לפשט הדברים במאמר של אדמו"ר הרי"צ, ויש בו בעיקר ביאור וחיודוד דבריו, והרחבה בהמשך לדבריו.

לעומת זאת, בחלק השני (סעיפים ז-יא במאמר הראשון, וסעיפים ב-ז במאמר השני), נראה שהביאור הוא יותר מעמיק ובדרך 'דרש' כביכול. דהיינו:

א. נעמד על דברים שהוזכרו בדרך אגב במאמרו של אדמו"ר הרי"צ, שבדרך הפשט אינם שייכים לרצף העניין.

ב. מתבסס על הנחות 'דרשניות', שאם עניין אחד נלמד מחבריו, הרי שהעניין המלמד חשוב יותר. ולאידך, אם הלימוד הוא בדרך קל וחומר, הרי שבעניין הנלמד יש חומרה לגבי העניין המלמד.

ג. מתוך השאלות והרעיונות הנ"ל, מוצא בדברי אדמו"ר הרי"צ משמעויות מעבר למתפרש בדבריו. ונכנס לנושאים, ובעיקר לעומקים, שלא דובר עליהם במפורש במאמר.

דהיינו, שבמאמר של אדמו"ר הרי"צ מדבר על היחס בין אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא. ובמשמעותו הגלויה אפשר להבין, כפי שמבואר במקומות אחרים, וכפי שמבאר גם אד"ש בחלקו הראשון (והפשטני) של המאמר הראשון, שהאתערותא דלעילא שמצד עצמה נעלית יותר. אך כאן (בחלקו השני וה'דרושי' של המאמר), מדגיש את מעלת ההמשכה שעל ידי אתערותא דלתתא דווקא, שלמעשה ידיך תכסוף. ומעבר לכל זה, המשכת העצמות ממש. שבעניינים אלו נכנס להיבט יותר עמוק של הדברים, שבמאמרו של אדמו"ר הרי"צ לא התייחס לזה במפורש. ודוק.

תוספת ביאור בתוכן המאמרים

בתוך המאמר מחדד ומבאר שני עניינים במשמעותה של עבודת המטה. ובהמשך, במאמר השני, שני עניינים בהמשכה שעל ידי תורה.

לביאור הדברים, יש לומר:

משל למה הדבר דומה: לילד קטן אין חשיבות בעיני האדם הגדול. ולכן גם מעשיו ודיבוריו הם חסרי משמעות עבורו. ואם הילד שיבח את הגדול, הוא אינו מרגיש חשוב בזה. ואם הילד דיבר בגנותו, הוא אינו נפגע מכך. כיון שהילד עצמו אינו תופס אצלו מקום.

אך אם האדם הגדול הוא מחנך של הילד הקטן, שיש לו כוונה ללמד ולחנך אותו להנהגה ראויה וכו', אזי מעשיו של הילד נעשים חשובים בעיניו. וכאשר הילד נוהג בהנהגה טובה, אז יש לו נחת רוח מהנהגתו הטובה. ואם הילד נהג בצורה לא טובה, בכלל או גם כלפי המחנך, הוא לוקח זאת אל ליבו. אך אין הכוונה שהוא נפגע ממעשים אלו, כיון שמציאות הילד כשלעצמו עדיין אינה תופסת אצלו מקום, אלא שהוא בגדולתו החליט "לרדת" אל הילד לצורך חינוכו, ולכן אכפת לו והוא מצטער ממעשים אלו.

ונמצא, שאת אותו מעשה, האדם הגדול יכול לראות מזוויות שונות. ובצורת הסתכלות אחת המעשה יהיה חסר משמעות, ובצורת הסתכלות אחרת המעשה יהיה רב משמעות. ושתיהן אמת בו זמנית. ועד"ז מובן שיהיה נכון לומר לילד שבמעשיו אינו מאיים על הגדול ואינו מוסיף לו, כיון שאינו תופס אצלו מקום. ובו זמנית יהיה נכון לומר לילד, שבמעשיו גורם נחת רוח או עגמת נפש לגדול.

והמתבונן יבין, שהאכפתיות של הגדול מהנהגתו של הילד מצד חינוכו, היא במקום פנימי יותר בנפשו של הגדול, מאשר חוסר האכפתיות שלו מהנהגתו של הילד מצד קטנותו. ודוק.

ועד"ז בנמשל, בעבודת האדם לקונו: הנברא כשלעצמו, הוא חסר חשיבות מול הבורא. ולכן עבודתו מצד עצמה מעוררת ופועלת רק בדרגות הנמוכות וההיצוניות שבאלוקות, דרגות השייכות לעולמות. ולמעלה מזה נאמר "אם צדקת מה תתן לו". והרי זה בדוגמת הילד הקטן שמעשיו אינם חשובים אצל האדם הגדול, ויותר מזה באין ערוך.

אמנם הואיל ורצה הקב"ה שתהיה לו נחת רוח דווקא בעבודת המטה, ו"למעשה ידיך תכסוף", הרי זה כדוגמת אדם הגדול שהחליט שלוקח על עצמו האחריות לחנך הילד הקטן, ומעורר בעצמו אכפתיות ממצבו. שאז כל מעשה קטן של הילד לטובה, יקר לו

(8) בכל זה יש להעיר מד"ה "אשה כי תזריע" תשכ"ה, ועד"ז לקו"ש ח"ב שיחה לפרשת תזריע, בביאור דברי אדה"ז אודות אתערותא דלעילא הבאה מצד עצמה. שמבאר שרק בגלוי היא באה מצד עצמה, אך בפנימיות מצד זה שישאל וקוב"ה כולא חד, גם היא באה על ידי עבודת המטה.

ועד"ז בד"ה "והיה ביום ההוא" תשכ"ח (קונ' ר"ה תשנ"ב. מלוקט ו), בעניין "יתקע בשופר גדול" – שמבואר על זה בדא"ח ש"יתקע מעצמו". ובד"ה הנ"ל מבאר שגם התקיעה מעצמו היא על ידי עבודת האדם, אלא שבמשמעות עמוקה יותר. עיי' שם.

וגורם לו נחת רוח. ועד"ז בענייננו, שגם אם עבודת המטה מצד עצמה מגיעה עד דרגות מסוימות באלוקות, אך מצד זה ש"למעשה ידיך תכסוף", ועד"ז, מצד הכוונה העליונה שנתאוהה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, יש באותה עבודה כח להגיע מעלה מעלה. שבוזה אנו עוברים מיחס אחד בין הקב"ה והנבראים, ליחס אחר.

ולענייננו: כל הסגנון בדברי אדמו"ר הריי"צ אודות "המשכה שלפי ערך ההעלאה" ו"המשכה שלא לפי ערך ההעלאה", הוא לכאורה בהתאם לאופן היחס הראשון, שמוודים כביכול עד כמה עבודת הנבראים יכולה לעניין את הקב"ה ולעורר אצלו התייחסות בהתאם. לפי הסתכלות זו, כשהמשכה היא שלא לפי ערך ההעלאה, הרי היא נעלית יותר. וכאן במאמר של כ"ק אד"ש הוא מעביר את הדברים להסתכלות הפנימית יותר, של "למעשה ידיך תכסוף". שבהסתכלות זו אדרבה, עבודת המטה היא עיקר העניין, ועל ידה דווקא אפשר להגיע למקום יותר נעלה.

ועד"ז מובן בנוגע ליחס בין תורה ותפילה. שכאשר מדברים על המעלה שבעבודת האדם מצד עצמו, שיש לו את הכוח להמשיך מלמעלה, הנה בזה העיקר הוא הביטול, שככל שיהיה יותר בביטול, עבודתו נוגעת למעלה יותר. ועניין זה, הוא בעיקר בתפילה, יותר מאשר בתורה. אמנם כאשר מדברים על המעלה שבעבודת האדם מצד הכוונה העליונה, שנתאוהה הקב"ה - מצד עצמו - להיות לו דירה בתחתונים, שבכוונה זו ישנו דגש שהמשכת אלוקות תהיה על ידי האדם, הנה עניין זה נפעל בעיקר על ידי תורה.

מושגים במאמרים

הן א-ל כביר ולא ימאס (סעיף א)

הפירוש הפשוט (ברש"י ובמצודות), שתיבת "כביר" באה להורות כוחו של הקב"ה, שהוא כביר וחזק, ולא ימאס בחלשים הזקוקים לעזרתו. אך חז"ל מפרשים "כביר" במשמעות של רבים המתפללים, וכוונת הפסוק לפי זה שהא-ל אינו מואס ב"כביר".

"א-ל נא רפא נא לה .. ואביה ירוק ירוק" (סעיף א)

כשמרים ואהרן דיברו על משה, נענשה מרים בצרעת, ומשה התפלל לרפואתה ואמר: "א-ל נא, רפא נא לה". הקב"ה השיבו "ואביה ירוק ירוק בפניה, הלא תכלם שבעת ימים. תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה, ואחר תאסף". ומפרש רש"י, "ואם אביה הראה לה פנים זועפות הלא תכלם שבעת ימים, קל וחומר לשכינה .. לפיכך אף בניזיפתי תסגר שבעת ימים".

נמשכים בתורה עניינים חדשים (סעיף ג)

התורה היא גילוי אלוקי, חכמתו של הקב"ה, ולפיכך, היא אמת שלמה ומוחלטת. אך בפרטיות יותר, הגילוי האלוקי שבתורה, הוא דרגה מסויימת של גילוי, חכמה דאצילות, והקב"ה עצמו הוא למעלה מעלה מזה, ולא כל עומק האור האלוקי בא בגלוי בתורה כפי שהיא לפנינו.

ועל דרך משל באדם למטה, שבאופן כללי צריך לנהל את חייו לפי שכלו, אך האמת היא ששכלו של האדם הוא מוגבל, ואינו מכיל ומבטא את כל מה שיש בנפשו פנימה. ועד"ז למעלה, שהתורה היא גילוי אלוקי, חכמתו של הקב"ה, לפיה העולם צריך להתנהל. אך זוהי מערכת כללים עם 'הגבלה' מסויימת, שאינה מבטאת את כל הרצון האלוקי כפי שהוא. שלכן אמרו חז"ל⁹, "שאלו לתורה חוטא מה עונשו, אמרה להם יביא אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה החוטא מהו עונשו, אמר להם יעשה תשובה ויתכפר לו". ולכאורה נראה כאילו יש 'ויכוח' בין התורה והקב"ה.

ומשל למה הדבר דומה, כמו שאצל אדם שחטא לחבירו, השכל הצודק ידרוש תשלום ותיקון לנזק שנגרם, שבזה דווקא יתוקן החטא. אך אם האדם יבקש מחילה מעומק הלב, יכול לעורר אצל חבירו מחילה מפנימיות הלב, גם בלי התשלום ה'טכני'. ועד"ז למעלה¹⁰, שהתורה היא חכמה דאצילות, והקב"ה עצמו הוא למעלה מעלה מחכמה דאצילות. ולכן, לפי מערכת הכללים של התורה, צריך להיות מעשה מסויים שיתקן את מעשה החטא. אך הקב"ה עצמו, שמעבר להגבלות התורה, אומר שעל ידי תשובה כשלעצמה, חרטה מעומק הלב, אפשר להשלים כל מה שנחסר.

(9) ירושלמי מכות פ"ב.

(10) לקו"ש ח"ד ע' 1358.

ועד"ז מצינו בנוגע לבא על הנכרית, שמדין תורה עונשו מלקות בלבד, בשונה מביאות אחרות שחייב עליהם מיתה. וכותב על זה הרמב"ם¹¹, "עון זה אע"פ שאין בו מיתת ב"ד אל יהי קל בעיניך אלא יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו שהבן מן הערוה בנו הוא לכל דבר ובכלל ישראל נחשב אף על פי שהוא ממזר והבן מן הכותית אינו בנו שנאמר כי יסיר את בנו מאחרי מסיר אותו מלהיות אחרי י"י. ודבר זה גורם להדבק בעכו"ם שהבדילנו הקדוש ברוך הוא מהם ולשוב מאחרי י"י ולמעול בו".

ומבואר על זה¹², שעוון זה אינו פוגם כ"כ במערכת הכללים התורנית, אלא בעצם ההתקשרות של ישראל והקב"ה, שקדמה לתורה. ולכן נאמר על כך "הבועל ארמית קנאין פוגעין בו". היינו שהתורה עצמה אינה מצוה על עונש חמור זה, ורק קנאין, היינו מי שנרגש אצלו הפגם בהתקשרות היסודית עם הקב"ה, פוגעין בו.

והנה, כשישראל לומדים תורה ומבינים אותה ומפרשים אותה, בפשטות, הכוונה היא להבין את הכתוב בתורה כפי שהיא. אך בעומק יותר, כיון ששורש נשמות ישראל למעלה מהתורה, יש בכוחם של ישראל להמשיך עניינים חדשים בתורה, היינו, להמשיך מהאור האלוקי העליון יותר, שיומשך ויתגלה בתורה. וכנרמז בדברי חז"ל "ערבים (או חביבים) עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה".

ועל דרך המבואר¹³ בהבדל בין ניסוך היין המפורש בתורה, לניסוך המים שהוא הלכה למשה, וחז"ל מצאו לו אסמכתא ברמזי הפסוקים. שייך הוא שמחה שעל פי טעם, ומים הם שמחה שלמעלה מטעם. ולכן לא נתפרש עניין זה בתורה, שעניין זה אינו יכול לבוא בהתגלות בתורה כפי שהיא, אלא רק ברמזי הפסוקים המתגלים על ידי ישראל. ועד"ז מובן בנוגע לשאר דרשות חז"ל, שאינם רק פירוש דברי התורה, אלא המשכת עניינים חדשים בתורה.

י"ב בקר והים שעליהם (סעיף ה)

שלמה המלך בנה את בית המקדש הראשון, ובחצרו עשה כלי גדול של מים, המכונה 'ים', שעומד על 12 בהמות בקר עשויים מנחושת. 12 הבהמות פונים לד' רוחות העולם, 3 בקר לכל רוח. בפנימיות התורה מבואר, שי"ב הבקר המתחלקים לד' קבוצות, הם כנגד ד' מחנות שכינה, ד' מחנות מלאכים שבעולם הבריאה. וכפי שראה יחזקאל ד' חיות הנושאות את הכסא. הים שעומד עליהם מלמעלה, רומז לספירת המלכות דאצילות (ביאור ענין זה בפרטיות, בלקו"ת פ' בלק, ד"ה "מי מנה עפר יעקב").

חמשה עולמים (סעיף ה)

"דר במעי אמו ואמר שירה .. יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה .. ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה .. ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה .. נסתכל ביום המיתה ואמר שירה" (ברכות י, א).

(11) הלי' איסור"ב פי"ב.

(12) לקו"ש ח"ח שיחה ב לפרשת בלק.

(13) ראה תו"א תולדות סד"ה "מים רבים". לקו"ת לחג הסוכות, ד"ה "ושאבתם" הב'.